

גליזון
באר
הקדשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

חקת

מכון
באר
האמונה

תוכן הענינים

פרשת חוקת

- א עינינו לך תלויות - תכלית הניסים כדי שנהיה תלויים בה'
- ב כי הוא הנותן לך - הכל בהנהגת הבורא, הטבע וחזין לטבע
- ג מיהרו בסיוחון - הקב"ה מסבב עולמו להיטיב לנו
- ד אין לך רשות להרהר - אמונה פשוטה בלי כל התחבמויות
- ז חוקת התורה - חק בלי טעם
- ח בואו ונחשב חשבוננו של עולם - עיקר האדם המחשבה והחשבון
- י כי ארנן גבול - גדרים וסיוגים בשמירת גבולי הקדושה
- יא צמיד פתיל לפיו - השמירה על מוצא פיו
- יג אדם כי ימות - עיקר מעלת עסק התורה כשהיא ב'גיעה'

סדר ועימוד:

א.י.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

באר הפרשה - פרשת חוקת

לנו 'מן' - לחם מן השמים דבר יום ליומו - ולא לזמן ארוך, ואפילו המים שהן הפקר לעולם ואין לאדם מחיה זולתם גם כן נסתלקו מאתנו כשמתה מרים, ומוטל עלינו להיזהר ולהישמר בכל מעשינו שיהיו כראוי לרצון לפני הבורא יתברך בכדי שיומשך לנו שפע הפרנסה, רצוננו בפרנסה מסודרת ומובטחת.

אכן, מהאי טעמא נענשו, כי כפרו בטובת המזון שבא להם לכבוד ומעלה, כי דייקא לרום ערכם של דור המדבר שהיו כמלאכי השרת היה המן בא להם דבר יום ביומו^א (ולא בפעם אחת לזמן ארוך), כדי שיהיו עיניהם תלויות תמיד אל ה' כי זה עיקר מעלת האדם, כענין שכתוב (תהלים קכג ב) 'הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם...'. והענין היה להם להרגיל נפשם במידת הבטחון והאמונה בה' יתברך^ג.

עינינו לך תלויות - תכלית הניסים כדי שנהיה תלויים בה' בפרשתן (כא ה-ו), 'וידבר העם באלוקים ובמשה... כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלוקל... וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים'. ודבריהם תמוהים עד מאד, כי היאך אמרו אין לחם ואין מים בשעה שהקב"ה ממטיר להם בכל יום ויום לחם מן השמים, ואף גם באר מים לפניהם מנס הסלע שנתחדש להם זה עתה.

ומבאר ה'רבינו בחיי' (ד"ה כי אין) כי טענתם היתה - הנה כל אומות העולם יש להם לחם לשובע נפשם, וכל מזונותיהם מוכנים להם לזמן ארוך - מבלי שיצטרכו לשאול 'מה נאכל', ואצ"ל שמים יש להם בשפע, וכל זה אינו תלוי אם הם זכאים או חייבים. ואמרו בני ישראל, מה נשתנינו מכל אומה ולשון, שניתן

א. סיפר הגאון רבי יעקב גאלינסקי זצ"ל, פעם נכנס יהודי (שלא היה מחסידי טשורטקוב) אל הרה"ק מטשורטקוב זי"ע לקבל ברכת פרידה, כי כאן בארצות אירופה (יורופ) הנו 'מחוסר פרנסה' ובדעתו לעקור דירתו לארה"ב שם תבוא הרווחה לביתו. א"ל הרה"ק, אברכך בברכת הדרך, אבל שליחות אחת אבקש לשלחך, שתמסור 'פריסת שלום' אל האלוקים של ארה"ב, נחרד האיש ושאל את הרבי וכי יש ח"ו שני רשויות... והרי הקב"ה יחיד הוא בעולמו ואותו הקב"ה שברא את כל העולם כולו נמצא בארה"ב ובאותה מידה גם כאן בטשורטקוב, ברחבי אירופה ובכל פינה נידחת שבעולם. א"ל הרה"ק, אכן, לזאת כוונתי, מדוע תדמה בנפשך כי בארה"ב תצליח בפרנסה יותר מכאן, הרי אותו הבורא שיפרנס אותך בארה"ב בידו לפרנס אותך כאן באירופה. אגב, הלה אכן לא נסע, וניצלו חייו, כי היה לו טיקעט (כרטיס) להפליג בדרך ים באנייה הנקראת 'טיטאניק' ששקעה באותה הפלגה למצולות ים.

ב. והרי הקיווי אל ה' הוא הא'-ב' של יהודי, וכמו שאמרו בעלי הרמז כי מנין תיבת 'קוה' עולה לקי"א (111), והוא כמנין תיבת אות 'אל"ף', ללמדך כי תחילה וראש ו'האל"ף' של יהודי הוא שיהיה תמיד במצב של 'קוה' אל ה'. ג. כשאמר לבן ליעקב 'נקבה שורך עלי ואתנה' (בראשית ל כח), לא אבה יעקב לקבל 'הצעתו' אלא ביקש לקבל שכרו בכבשים העקודים וברודים, ומבאר הרד"ק (ד"ה לא) 'לא תתן לי שום דבר קצוב בשכרי, אלא יהיה שכרי דרך מקרה וטובת הא-ל כמו שיזמין לי'. והיינו כי לבן רצה לעקור את הכל - לתת לו שכר קבוע, ובזה לא ירגיש שכל פרנסתו תלויה בידי שמים. אך יעקב אבינו ענהו שאינו רוצה בשכר קבוע, כי על ידו יתמעט בטחונו בה', כשהוא מרגיש ששכרו בטוח וקבוע ועומד, אלא רצה לחיות על פי מעשים שבכל יום, ועי"ז יהיה תלוי בבורא ית' בכל עת ובכל שעה.

פעם באה שאלה לפני הגאון רבי יחזקאל לעווינשטיין זצ"ל מבחור שעמד בפרק 'האיש מקדש' ומדברים עבורו נכבדות בת ת"ח, אך דא עקא שתובעים את אביו שיתחייב בעד השידוך סכום כסף נכבד וכבד עד מאד, שאל הגר"י את הבחור האם אביו שכיר (Employee) או עצמאי (Self employed), ענה הבחור - שאביו עצמאי, א"ל הגר"י, אם כך, אמור לאביך שיגמור השידוך ויתחייב בעדך את כל אשר המחותן דורש בעדך ובעזר השי"ת יוכל לעמוד בהתחייבויותיו. הבחור ענה אמן, והוסיף לשאול מתוך דרך ארץ, ילמדנו רבינו, למאי נפק"מ אם אבי שכיר או עצמאי, ענה לו הגר"י, דע לך, שפע הפרנסה בא לו לאדם כפי מה שהוא נושא עיניו לשמים, והנה, השכיר בוטח גם על הבוס שלו - שביום המיועד והקבוע ישלם לו משכורתו השלימה, אבל העצמאי בוטח בה' בשלימות, בכל שעה ורגע הינו תלוי בחסדי הבורא שישלח אליו קונים הרוצים בסחורתו, ולפי שהוא כ"כ תולה עצמו בחסדי הבורא

באר הפרשה - פרשת חוקת

ה' דרך המדבר שאין שם סיפוק ולא הביאם דרך מקום אשר רגיל היות שם בר ולחם, כי ה' חפץ שעניניהם יהיו תלויות לאלוקים יושב בשמים על מחיתם ועל כל צרכיהם באין מבטח זולתו, ומטעם זה עצמו לא הסיר הנחשים, והניחם לנושכם ויהיו מתרפאים כשיסתכלו כלפי מעלה לאביהם שבשמים... שה' חפץ בזה כדי שיהיה לבם תמיד באין הפסק קרוב לה' כבן המצפה לשלחן אביו ערב ובקר ובכל עת זמן, ואם היה מביאם דרך ישוב לא הייתה להם הרביקות בתמידות כשיהיה מזומן לפניהם סיפוקם, ומה מאוד יסובב דבר זה הרחקת הלב מהכרת השגחת הבורא ויראת רוממותו, עכל"ק".

כי הוא הנותן לך - הכל בהנהגת הבורא, הטבע וחוף לטבע בפרשתן (כ ה), 'ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו'. כתב הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (חוקת תרע"ב) שבזאת רצה הקב"ה ללמדנו שנוכח בכל עת כי מלכותו בכל משלה' והוא הנותן כוח לעשות חיל, וכל הנעשה בזה העולם משוב ועד רע, ברווח או

עפי"ז מבאר עוד ה'רבינו בחיי', שלכן נענשו מיד - 'וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים', כי נחשים שרפים לא נאמר, אלא הנחשים השרפים בה' הידיעה. וכלומר, שאלו הנחשים והשרפים כבר היו שם מקדמת דנא וכדכתיב (דברים ח טו) 'במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב', אלא שעד אותו היום הגן עליהם הקב"ה מכל פגע רע - שהיה ענן אחד משבעה עננים לפניהם הורג נחשים ועקרבים שלא יזיקום, והיה הענן ההוא מיוחד לפלא הזה, אך מאחר שהתלוננו על כך שהם תלויים בה', ורצו לחיות כשאר האומות בהנהגה שברוך הטבע, על כן הסיר מהם הקב"ה את השגחתו, וכביכול עשה רצונם - שיהיו מופקרים לפגעי הטבע, וממילא נשכום הנחשים השרפים כדרכו של עולם".

כדברים האלה איתא נמי ב'אור החיים' הק', המבאר מדוע לא ריפא אותם הקב"ה תיכף ומיד, אלא ציוה עליהם להביט על נחש הנחושת. כי רצה הקב"ה 'להעירם בתשובה על שהתרעמו למה הביאם

הנני מובטח שבוודאי יעזרהו ה', ואכן, כך הווה, כי האב היה מניצולי המלחמה, ובתוך הזמן שבין האירוסין לנישואין קיבל כספי פיצויים מדייטשלאנד (גרמני) כאותו הסכום שהמחותן דרש ממנו, ויהי לנס. ד. ובזה פירשו עוד, מה שנאמר 'וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים' ולא נאמר 'וישלח', כי 'וישלח' הוא מלשון שחרור לחרות, וע"ד שנאמר (שמות יג יז) 'ויהי בְּשִׁלַח פרעה את העם', ובא הכתוב ללמד שלא הביא הקב"ה נחשים מקצווי ארץ וגם לא ברא נחשים לנושכם, אלא התיר ממאסר את הנחשים שהיו עד עתה בסמוך אליהם - קשורים בדבר ה' לבלתי הזיק את העם, ומאחר שחטאו ניתנה להם הרשות להזיק כטבעם, וכביכול שחררם מכבליהם. ה. רבות מצינו בשבח הסמיכה והתליה 'במי שאמר והיה העולם', וידועה דרכם של הרבה צדיקים (הרה"ק רבי מרדכי מנעשכ"ז זי"ע, הרה"ק ה'דברי חיים' זי"ע ועוד הרבה) שלא עלו על יצועם כל עוד שהייתה הפרוטה מצויה בכיסם, ואולי י"ל כי כשיש לאדם אפילו פרוטה אחת כבר איננו תלוי כ"כ בבורא, שהרי עדיין בידו מעות לקנות למחר לחם לשובע נפשו. ורק אחר שסילקו מעליהם כל מעותיהם עד הפרוטה האחרונה הרגישו היטב כי תלויים בה' והשליכו יהבם על ה' שבוודאי יפרנס ויזון אותם בחן ובחסד וברחמים, אז הלכו לנוח לבטח על משכבם.

ידוע שהרה"ק רבי שלמה קלוגער זי"ע ציווה קודם פטירתו (לשון צדיק, בצוואה מיום א' ח"י חשון תרי"ג, אות א) עוד אני מצווה... לא יקברוני אצל עשיר - אפילו מוחזק בכשרות, רק אצל עני יהיה עני שבעניים רק שיהיה מוחזק בכשר. והיינו כי פעמים אדם שיש לו רוב כל אינו מרגיש כל כך שהוא נצרך בכל רגע לחסדי הבורא יתב"ש. ו. שמעו נא למעשה נורא - השגחה פרטית מופלאה ששמעתי מבעל המעשה הנרגש, ביום שישי העעל"ט (ב' תמוז תשע"ח) נסע אברך מביתו שבבני ברק לעיר רכסים בקו 988 היוצא בשעה 2:15 מב"ב, האברך עלה על האוטובוס ברח' חזו"א כשכל מקומות הישיבה מלאים והוא היחיד שנשאר לעמוד במעברים, הנסיעה התארכה מהרגיל וכבר עברו עליהם שעתיים בנסיעה כשהוא עדיין עומד... בעברם אחרי 'צומת יקנעם' נכמרו רחמיו של אחד הנוסעים, וזה הציע לו, שמע נא אברך יקר, אנכי אושיב את בני הקטן על ברכי ואתה תכנס לשבת על מקומו בשלום, האברך שכבר תש כוחו הסכים מיד להצעה, ויהי אך התיישב האברך, תוך רגע כמימריה נשמע 'בום' אדיר, כשכל תושבי האוטובוס הזדעזעו וקיבלו מכות במצחם - כי נהג האוטובוס 'חלם' לרגע בהביטו על איזה 'תאונה' (עקסידענ"ט) שאירעה בסמוך ולא הרגיש שהוא מגביר את מהירותו, ומכח מהירות זו מחץ שני רכבים (כשבניסי ניסים נהגיהם רק נפצעו) ואף הוא עצמו עף בצורה אלכסונית... ומעידים כל יושבי האוטובוס, כי אילו היה האברך נשאר לעמוד על

בשר נראה שסיוחן הוא גיבור חיל ואיש מלחמה היוצא למערכה לכבוש את מואב בכדי להגדיל את מלכותו, אבל באמת 'יושב בשמים ישחק', כי אין כאן גבורה ואין 'כאן' סיוחן... אלא הכל הם כ'בלי משחק' בידיו של הקב"ה להעביר מקומות אלו לידי ישראל, ורבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום. ומעתה יאמרו המושלים בואו חשבון - בואו ונחשב חשבוננו של עולם, כי מכאן נלמד לכל תהלוכות החיים, שאין ביד האדם לעשות מאומה, ולא יועילו לו כל תחבולות אנוש וכל אופני ודרכי ההשתדלויות שבעולם להרבות הוננו ולהשיג אפילו כמלוא נימה יתר ממה שנקצב עליו.

בדברים הללו ביאר הרה"ק ה'אמרי אמת' ז"ע (תר"צ, וכבר איתא בן ברמב"ן בפרשתן) בכתוב בפרשתן (כא ה) 'עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוק וראה אותו וחי', והקשו בגמ' (ר"ה כט). 'וכי נחש ממית או נחש מחיה, אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאין, ואם לאו היו נימוקים'. והקושיא ידועה, שאם אין הנחש מחיה אלא הכל היה תלוי אם מסתכלים כלפי מעלה, אם כן לאיזה צורך הוצרכו להסתכל בנחש ורק מי ש'ראה אותו וחי', הרי היה יכול הקב"ה לומר שיסתכלו כלפי מעלה וישעבדו ליבם ועי"ז יחיו. ומבאר ה'אמרי אמת', שהא גופא רצה הקב"ה ללמדם שגם מה שניזוקן מתחילה לא היה מהבשת הנחש, אלא כי בן היה דבר המלך (והתא גרס), וראיה, שגם הרפואה באה ע"י נחש זה - בהבטה עליו, והרי לא יתכן שהנחש ממית ומחיה בחדא מחתא, ובעל כרחך תבין שאין כאן 'טבע' כלל, אלא כשחטאו נענשו וכששבו בתשובה נתרפאו, והכל בגזירת שמים ולא בגלל הנחש, והוא שאמרו אלא בזמן שהיו מסתכלים כלפי מעלה - שהביטו אל שורש העניין ומה שמלמעלה מפעולת הנחש.

ולא זו בלבד, אלא רצונו של הקב"ה שיעסוק האדם ב'השתדלות' ובשעת מעשה ידע ויאמין שכל פעולותיו לא מעלה ולא מוריד, אלא הכל תלוי במה שנגזר עליו, וכך ביאר הרה"ק ה'שפת אמת' ז"ע (תרל"ו ד"ה בפסוק) את טעם ההבטה בנחש הנחושת, כי הקב"ה

בהפסד הכל מכוחו נעשה, ולכן ציווה לדבר אל הסלע ולא להכותו, משום שבאותו זמן האמינו רבים מיושבי תבל (אף מאומות העולם) שבכוחו של הקב"ה לשדר מערכות הטבע ולעשות כרצונו, וכמו שנאמר (שמות ז ה) 'וידעו מצרים כי אני ה'', והאמינו בכלל זה שבכוחו להפוך אבן לאגם מים 'חלמיש למעינינו מים', אבל רצה השי"ת שבני ישראל יאמינו שלא זו בלבד שהקב"ה יכול לשנות את הטבע, אלא אף הטבע עצמו מונהג בכל רגע בידי השי"ת, וכל מציאות הבריאה תלויה רק בכוחו וברצונו - האש בוערת והמים נמשכים והולכים רק מפני שכן רוצה הקב"ה ולא מפני שזהו טבע ח"ו, ואין דבר העומד וקיים בלתי גזר בן המלך. וזהו ההבדל בין הכאה לדיבור, שהכאה נראית כמי שבאה לשנות את האבן לבאר מים, ואילו דיבור אל הסלע מורה שהכל עומד ברצונו, אין הסלע קיים בעולם אלא בדיבורו של הקב"ה ובכוחו, ואם זהו רצון השי"ת שיוציא הסלע מים מספיק להודיע לו על כך ומיד 'מעיינות אוי יזובון'.

טיהרו בסיוחן - הקב"ה מסבב עולמו להיטיב לנו

בפרשתן (כא כז), 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיוחן, ובגמ' (ב"ב עה:) 'בואו ונחשב חשבוננו של עולם'. יש שרמזו בזה, כי בפסוקים שלפניהם כתיב 'ויקח ישראל את כל הערים האלה וישב ישראל בכל ערי האמורי בחשבון ובכל בנותיה, כי חשבון עיר סיוחן מלך האמורי הוא והוא נלחם במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו עד ארנון', והכוונה, כמבואר ברש"י (ומקור הדברים בחולין ס:) שעל בני ישראל נאסר להילחם במואב ולכבוש מהם את ארצם, מה עשה הקב"ה, נתן בלב 'סיוחן מלך האמורי' להילחם במואב ולקח את ארצם, ומעתה אין הארץ של 'מואב' אלא של 'אמורי', ומותרים בני ישראל לכבוש ערים אלו מידו, והיינו דאמרי 'עמון ומואב טיהרו בסיוחן'. וזהו שאמר הכתוב 'ויקח ישראל את כל הערים האלה - כי חשבון עיר סיוחן הוא נלחם במואב'. ומכאן הרווחנו יסוד איתן לכל העניינים הנוגעים לחיינו, בראותנו כיצד א-ל נורא עלילה מסבב ומנהל עולמו להביא הרבר לתכלית טוב, כפי הכוונה העליונה, ורק בעיני

עמדו מזה כשעתיים כבר לא היה האברך עמנו בין החיים מכח הזעזוע... ואין להם כל הסבר מדוע 'נזכר' זה הנוסע לרחם עליו, לפנות לו מקום (להושיב את בנו עליו) באותו רגע ה'קובע'... אם לא שתאמר ש'יש מנהיג לבירה', ואנו נתונים בידיו הטובות כגמול עלי אמו.

באר הפרשה - פרשת חוקת

(העגל). ומבאר בשם הרה"ק רבי יצחק מווארקא זי"ע, כי הטא העגל היה חסרון ב'אמונה' כשבני ישראל רצו 'להבין ולהשכיל', וכמו שאמרו באותה שעה 'כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו' (שמות לב א), ונחשב להם כ'פנס' כי מאי נפק"מ היא להם אם ידענו מה היה לו או לא... היה להם ללכת אחר ה' האלוקים בתמימות בלא 'חשבונות רבים'. וכתשובת המשקל - עליהם להתחזק ולהוסיף באמונה פשוטה מבלי כל רצון להבין, ולזה ציוס ה' בחוקה שאין לה טעם, שיקיימוה רק בכח האמונה, ובזה יכופר להם חסרון האמונה שהביאם לידי עשיית העגל. נמצא שאין כאן כל סתירה, ואדרבה, חדא מיתרצא בחברתה, דזה גופא הטעם - מחמת שאין לה טעם.

ואבן, בואת יתהלל המחזיק באמונתו גם בעיתים הקשים כענין חק בלא טעם, ואף כשחשבה גדולה נופלת עליו יאמין בבורא ית"ש שהוא עשה ועושה ויעשה את כל המעשים לטובתו הנמורה, וכה מתאמרא בשם הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע דבפרשה זו נאמרה שירת הבאר - 'או ישיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה' (כא יז), ורבים תמהו מדוע איננה נקראת 'שבת שירה' כפרשת בשלח שבה נאמרה שירת הים. אלא ביאורו, כי שירה זו אמרו בני ישראל בעמדם על פתחה של ארץ ישראל אחר שכבר אירעו להם כל ניסי מדבר - שסיפק כל צרכיהם במדבר, מן ובארה של מרים וכו' והצילם משאר המלחמות, והמשורר ומזמר לאלוקיו בזמן כזה אין כזה כל כך רבנותא. אמנם 'שירת הים' נאמרה כאשר עמדו ישראל בתחילת דרכם בעת אשר 'לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה'

הפליא לעשות ונתן בנחש את הכח לרפא הנשיכה, וכמו שכתב הרמב"ן (פסוק ט) שכך דרכו של הקב"ה להמתיק מר במר, והכנים בנחש המזיק את הכח המרפא, אולם רצונו ית' היה שתוך כדי שעושים פעולה טבעית לרפאות גופם ידעו שאין הנחש מחיה אלא יסתכלו כלפי מעלה וישעבדו את ליבם לאביהם שבשמים באמונה תמימה כי הוא רופא חולי עמו ישראל. וז"ל, 'באמת היה הנחש מסוגל לרפואה זו ששם בו הקב"ה רפואה זו וכו', אעפ"כ זה הרצון - שבהיותו עוסק ברפואה הגשמית יסתכל ויהיה ליבו לשמים על ידי שמיישב עצמו וכי נחש מחיה'.

אין לך רשות להרהר - אמונה פשוטה בלי כל התחכמויות

בפרשתן (יש ב), 'זאת חוקת התורה אשר ציוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדומה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה עול', וברש"י, 'לפי שהשמן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצווה הזאת ומה טעם יש בה לפיכך כתב בה חוקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה' (יומא סו:). ורמזו בזה כי זוהי תכלית הטהרה - שלא יהרהר האדם אחר מידותיו של הקב"ה, אלא יהלך אחריו באמונה תמימה, כדכתיב (דברים יח יג) 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך' ופירש"י, 'התהלך עמו בתמימות' ותצפה לו, ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו'.

הקשה הרה"ק הישמח ישראל זי"ע (אות א) היאך אמרינן שמצווה זו היא חק בלא טעם, והרי רבי משה הדרשן פירש טעמה - תבוא אמו ותקנה צואת בנה

ז. הכלל הראשון באמונה, שידע האדם שאינו צריך להבין את כל הנעשה עמו, ואינו יכול להבין את הנהגת הבורא בעולם. כדמרגלא בפומיה דהרה"ק רבי מרדכי מנאדבורנא זי"ע לבאר בדרך צחות בלשון הפסוק (שמות יז ד) 'עוד מעט וסקלוני', שפירושו לסקול באבנים - ובשפת האידיש 'באשטיינערן', ולדידן ייאמר - עוד מעט - וסקלוני, 'וועסטו פארשטיין', אבל עתה אין ביכולתך להבין (כי לתיבת פארשטיין יש משמעות כפולה, מלשון אבנים הסוקלים וגם לשון הבנה, ולשון נופל על לשון).

ח. ותמימות זו צריכה להיות בשלימות וללא שום פגם, כמו שאמרו צדיקי קמאי, דאף דבתמימות הפרה-אדומה קיימא לן (פרה ב ה) ששערה אחת שחורה אינה פוסלת ואכתי בכלל 'תמימה' היא (ורק שתי שערות פוסלות אותה), אבל במצוות 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך' פוסלת אפילו שערה אחת, כי האמונה בחי עולמים צריכה להיות בשלימות ללא שום פגם.

לאידך, גדולה תמימות האמונה מתמימות הפרה, כי בפרה אם כבר נתהוו ב' שערות שחורות - נפסלה הפרה לעולם, מה שאין כן בתמימות האמונה אף אם נפסלה כבר - לעולם בידו לתקנה ולהשיבה לתמימותה השלימה, באמונה זכה וברה.

באר הפרשה - פרשת חוקת

ה

- וגם צידה לא עשו להם זכבל זאת אמרו שירה מפני שהאמינו בה' והתחזקו בבטחון בחי העולמים, שירה בזאת חשובה היא עד מאד לקרוא על שמה 'שבת שירה'.

זע"י התחזקותו באמונה שלימה בעת הקושי והיסורים יעברו מעליו כל הצער וייסורי הגוף והנפש, כה

כתב הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמרנא זי"ע (זוהר חי, וארא ד"ה ד"א בטחו) 'אע"פ שרואה כמה הרחקות וכמה הסתרות, וכמה יסורין ודוחק וחלישות דעת יסובבו אותו - יחזק עצמו ויאמץ לבבו וידע בידיעה שאין שום מציאות בלתי הש"י... תאמינו לי אחי, אחרי כל הרדיפות וחלישות הדעת שעדו עלי, אם לא ידיעה זו שבבל

ט. סיפר לי אדם חשוב ונאמן שליט"א מתושבי ארה"ב, ששמע מפי הרב פוקס מבאלטימאר יצ"ו, מנהגו של הרב למסור בכל לילה שיעור בביהכנ"ס דשם, באחד הימים ניגש אליו יהודי מתושבי המקום שכמעט ואינו נראה בבית הכנסת... הלה פתח לדבר עם הרב, והודה על עצמו כי אין לו כל חיבור וקשר (פנימי) לאידישקייט (יהדות) זולתי דבר אחד, והוא ה'הודאה' לבורא עולם בכל עת, וזה משום מעשה שהיה, כי משנים קדמוניות גדולה עשירותו כקרח, אבל צרה אחת הייתה לו בביתו כי לא נפקד בזש"ק שנים רבות מנישואיו... וסיפר, פעם אחת התדפק על דלת ביתי יהודי חשוב 'משולח' מארה"ק, היהודי נשא חן וחסד בעיניי, הכנסתיו לביתי ושפכתי לפניו סגור לבי וכל המעיק עלי, כי רבו אנחותי ולבי דוי על שלא זכיתי לחבוק בן או בת, המשולח חיזק לבי, והוסיף לומר, רואה אנכי כי לא אוכל לבקשך ממך חיזוק בכל ענין שהוא, אבל זאת אבקשך, שתתחזק מעתה בענין ההודאה להשי"ת, מהיום הוי מודה לו אתה ובני ביתך על שלא זכיתם לחבוק בן (כלומר, שמבינים אתם שטובה גדולה ועצומה טמונה בזה), וככה תאמרו בכל יום, רבש"ע מודים אנחנו לפניך על כל החסד שגמלת עמנו ובפרט בטובה הטמונה ומוסרת בזה שלא נתת לנו בן ובת. ואכן, בכל יום ויום היו השניים קמים בבוקר ומודים לפני ה' האלוקים בנוסח הנ"ל, והנה, מתחילה היו הדיבורים רק מן השפה ולחוץ, ורק במשך הזמן החילותי להרגיש קרבת אלוקים ע"י דיבורים אלו, ואכן כעבור זמן נפקדו בדבר ישועה ורחמים...

ב"ה, לא פסקתי ממנהגי היהדות ולהלל לה' בכל עת, והנה, לפני כמה חדשים הוצרכתי בדחיפות ל\$ 1,000,000 להשלמת איזה ביזנעס, ועל אף גודל עשירותי לא הצלחתי להשיג סכום גדול כזה ב'מזומן', וכבר קרב היום שבו עלי להניח על השולחן הסכום הנכבד ואין כל זכר לסכום כזה, מה עשיתי בכל יום ויום הייתי מודה לה' על שעדיין אין לי את המיליון הנצרך לי... בבוקרו של יום המיועד לשלם את המיליון קמתי בבוקר כשעדיין אין לי כל השגה 'מאין יבוא עזרי', ולא פסק פי מלהודות לה' על המיליון החסרים לי, ואכן, באותו היום בישיבתי ב'אסיפה' חשובה והנה ידידי שמכבר הימים מתקשר אלי, בקושי עניתי לו מפני הכבוד בקיצור נמרץ, והנה הוא פותח פיו לומר לי, שמע נא, מחויב אנכי להיפטר עכשיו ממיליון \$, עשה עמי צדקה וחסד וקח ממני את המיליון הלז למשך כמה שבועות עד יעבור זעם... ולא ידעתי את נפשי מרוב שמחה, ומגודל ההכרה כי הבורא שהנני מודה לו בכל עת סידר לי את המיליון בעתו וזמנו ממש...

וכבר כתב רבינו יונה (שע"ת ש"ד אות יב) ואם תמצא את החוטא תלאה ותקרה עליו צרה, ויצדיק עליו את הדין ויקבל המוסר באהבה, יהיה זה לו למגן מן היסורין הרבים הראויין לבוא עליו, כמו שנאמר (תהלים עו יא) 'חַמַּת אָדָם תוֹדֵךְ שְׂאֲרִית חַמַּת תִּתְּגַר', פירושו - כאשר צער האדם יודה אותך, כלומר שיודה אותך האדם בעת צערך... שארית חמות - שהיו מפותחות לבוא על האדם. כענין 'אל יתהלל חוגר כמפתח' (מלכים א' כ יא). תחגור ותעכב אותם ואל תביאם עליו וכו'. ונאמר (ישעיה יב א) 'אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני'. פירוש - אודך על מוסרך וקבלתי באהבה, ובעבור זה שאודך על שאנפת בי, ישוב אפך ותנחמני.

שמעתי מאחד מבני החבורה לבאר בזה, דהנה כתיב (איוב מא ג) 'מי הקדימני ואשלם לו', וביארו במדרש (ויק"ר כז ב) דמן הדין אין הבורא מחויב לשלם שכר על קיום המצוות, שהרי 'מי מל את בנו עד שלא נתתי לו בן זכר, מי עשה לי מעקה עד שלא נתתי לו גג, מי עשה לי מזוזה עד שלא נתתי לו בית וכו'. אמנם המודה להקב"ה בטרם תבוא אליו ישועתו, הרי זה 'הקדימני' ובדין הוא ש'אשלם לו'...

וכן ביאר הרה"ק ה'תפארת שלמה' (מועדים וזמנים, שער התפילה) בקרא (תהלים קז א-ח) 'הודו לה' כי טוב' ועי"ז אכן יהיה מעתה ועד עולם כי לעולם חסדו, 'יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם', אם יקיים יודו לה' בטרם תבוא הישועה, הרי זה עצמו יביא את חסדו ונפלאותיו לבני אדם.

באר הפרשה - פרשת חוקת

תנועה שבעולם נמצא כביכול ה', והשגחתו יתברך היא והבזיונות, ואחרון הכביד מחמת חלישות הדעת, אך על כל פרט ופרט, כבר מימים רבים הייתי אובד מן העולם ממה שעבר עלי מהדוחק והעוני, הצער והגלות

י. כתב הגר"א זי"ע ב'דברי אליהו' (ברכות מח:): וז"ל. רבי מאיר אומר מניין שכשם שמברך על הטובה כך מברך על הרעה... היינו שאם יבוא לאדם איזה רעה ידמה בעצמו שהיא טובה, והטובה היא לפי ערך הרעה, כגון שאם אבד ממנו סלע אחד ידמה בעצמו שמצא סלע אחד, ואם אבד שני סלעים ידמה בעצמו כאילו מצא שני סלעים, וכן בכל דבר רעה ידמה בעצמו שהרעה ההיא היא טובה. יש שהעמיסו בדבריו כי יש לו לדעת שכערך וכגודל הרעה הבאה עליו כך היא ערך הטובה העתידה לבוא עליו אחר גמר הרעה.

פעם נפלה אחת מקרובותיו של הגאון רבי אייזיק שר ר"י סלבודקא זצ"ל ושברה את רגלה באופן נורא וקשה, ויחד עם רגליה נשברה גם רוחה כי הייתה כלואה בבית כשהיא שוכבת עם 'גבס' (cest) סביב רגליה, ולקיים מצוות 'ומבשרך אל תתעלם' נקרא ר' אייזיק לחזקה ולרומם רוחה, בתוך דברי החיזוק שאל ר' אייזיק, האם זכורים לה צערם של תשעה ירחי לידה, ולאחריהם חבלי הלידה - יסורים קשים ומרים, ותאמר הן, שוב שאל ר"א, האם זכרונות אלו מרים הם או מתוקים, בוודאי זכורים המה לטובה, וכל כך למה, מאחר שהם הניבו תוצאות - שנולד בן יקר וחביב, המרווה את הוריו נחת דקדושה וממלא את כל ישותם בשמחה גיל ורנן, כך, על כל 'סובל' יסורים לדעת, כי הם הכנה וכ'חבלי לידה' להוליד לו כל מיני שמחה וישועה בכל המצטרך לו... בדבר ישועה ורחמים. אלא מאי תענו כנגדי ותאמרו כי איננו רואים את התוצאה הלזו, מ"מ יש להאמין כי כך הם פני הדברים.

פעם נכנס יהודי 'נרדף' אל הגאון רא"מ שך זצ"ל וביכה לפניו את מר גורלו, רבי, ה'רודפים' ממררים את חיי, אין לי לא יום ולא לילה, אינם נותנים לי מנוח אף לא רגע אחד ביום... א"ל רה"י, תדע, ש'ישועת ה' כהרף עין' ברגע אחד, יאר ה' פניו אליך ותשכח מכל הרדיפות והדחקות, ועד אז התחזק נא בדברי חז"ל (גיטין לו:): 'תנו רבנן הנעלבין ואינן עולבים שומעין חרפתן ואין משיבין... עליהן הכתוב אומר (שופטים ה לא) ואוהביו כצאת השמש בגבורתו'. אדהכי והכי הגישו לפני רה"י כוס 'תה' ועל ידה כף דבש, התבונן בה רה"י, ולאחר מכן אמר, התבונן נא במאכל זה ששמו דבש ותראה פלאות, כי הדבש נעשה מהדבורים, אשר בטבעם הם 'רודפים' את האדם, לא יתנו לו מנוח לרגע, יבואו מימין ומשמאל, אם יעמוד האיש בדרכם ימצצו את דמו ויעקצו אותו עד כדי ריצה לבית החולים, ודייקא מהם יוצא הדבש - המאכל המתוק שבעולם... כי אכן, דייקא מאלו הרודפים והממררים את חיינו מהם יצא לבסוף דבש מתוק נעים וטוב לחיך... ואין הדברים אמורים דווקא ב'רודפים' כפשוטו, אלא לרמז לאדם בכל מיני 'רדיפות' ו'עקיצות' כי משם יצא לו דבש למתק ולהאיר את חיו.

מרגלא בפומיה דהגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל, ביאורם של צדיקים בפסוק (תהלים כג ו) 'אך טוב וחסד ירדפוני' שכל הרדיפות שיש לו לאדם אינם אלא 'אך טוב וחסד' עבורו (כך איתא ב'אמרי אמת' לובלין קרח, ועוד). וכבר נכנסו אליו אב ובן כב' שבועות קודם פטירתו לעלמא דקשוט, ובכה האב לפניו שהבן מרגיש כי רודפים אותו בכל מקום אשר הוא הולך ומר לו עד מאוד, א"ל רבי אברהם פ"א בשנה נצטוונו להרגיש טעם מרור - בליל הסדר. אבל בכל השנה אין כל טעם ועניין להרגיש טעם מרירות, לכשתבונן תראה כי הכל מתוק וטוב הוא.

הנה מדרך העולם לברך מיד בבקרו של יום ברכת שהכל נהיה בדברו על קאווע (קפה), ורמז יש בדבר, כי משקה זה נעשה ממים רותחים וחלב קר, מסוכר מתוק וקפה שהוא מר בטבעו, להורות לאדם מיד בתחילת יומו - איזה מקרה שיארע לך בחמימי או בקירי, מתוק או מר, 'שהכל נהיה בדברו' - בדבר ה'.

באחת מהשכונות המפוארות בעי"ת בני ברק מתקיים מזה שנים כולל 'שישי שבת' לאברכים בני עליה, גבאי ביהכ"ס שבו מתקיים הכולל הקצו עבורו פינה מיוחדת ב'לוח המודעות' שם מפרסם ראש הכולל את 'נדיבי' הכולל (עפ"י רוב, הנדבות הינם בני חמישים שקלים).

והנה, בזמן האחרון הבחין שמאן דהוא מסיר ותולש את מודעותיו מלוח המודעות בכל ערש"ק סמוך לכניסת השבת, בתחילה אמר מקרה הוא או אולי שגגה יצאה, אך כאשר חזר הדבר על עצמו שוב ושוב החליט לעקוב ולבדוק ידו של מי במעל הזה. ואכן, במהרה הבחין מי הוא התולש, חמתו של ראש הכולל בערה בקרבו, ויהי ביום ראשון בשבת נכנס ראה"כ להתפלל 'שחרית' באותו המנין שבו מתפלל ה'תולש', כשכוונתו לתת לו מנה

לא מהם ולא מהמונם. וכאשר אדם מאמין באמת שאין חוקת התורה - חק בלי טעם
 בעולם כלום חוץ מהשי"ת, כל הדינין נמתקים ואינו בפרשתן (יט ב), 'זאת חוקת התורה' וגו', כתב ה'אור
 מרגיש שום צער וייסורים כלל". החיים' הק' לבאר מדוע נאמר 'זאת חוקת

אחת אפים מיד אחר התפילה. אלא, שבמשך התפילה החל מחשב עם נפשו חשבונו של עולם, בהיות ששמע
 לאחרונה כמה דרשות ושמועס'ן בגודל מעלת הוותרנות ושכרה, ובפרט בשעה שרעהו איננו צודק בדרכו אז
 תגדל פי כמה מעלת השותק, א"כ, אולי עדיף שלא ימחה ב'תולש', אף שהוא גורם במעשיו נזק להחזקת התורה.
 והנה, תיכף בגמר התפילה ניגש אליו אחד המתפללים באותו המנין והרים נדבת ידו להחזקת הכולל בסך
 אלף שקלים - וכמו שכתבנו שנתניה זו גדולה היא פי עשרים מרוב הנתניות שהוא רגיל בו. תמה ראה"כ בפני
 התורם, מה יום מיומיים, ענה לו התורם, מאד התפעלתי למקרא מכתבו של המרא דאתרא זצ"ל (שכתב המלצה
 בעד הכולל, וכבר השיב נשמתו ליוצרה) המופיע על לוח המודעות, בו הוא מעיד על מעלת הכולל ומפליג בשכר המסייעים
 בהחזקתו.

וכאן הוברר הנס והפלא, כי מכתב זה של הגאון המרא דאתרא כבר היה תלוי באותה הפינה המיועדת לכולל
 בלוח המודעות מזה עידן ועידנים, אלא שראש הכולל כיסהו במודעותיו שתלה למגביותיו כפעם בפעם, עד שהוא
 עצמו לא זכר שתחת ערימת מודעותיו תולה ההמלצה של הרב, אלא שאותו 'תולש' שהתנכל לכולל ולעומד
 בראשו, ורצה למנוע מהציבור להעביר את נדבת חמישים השקלים, זה האיש סיבב שתתגלה ההמלצה ותינתן תרומת
 עשרים איש בפעם אחת. ומה לך אדם כי תלין על פלוני ופלוני המצרים את דרכיך, מדוע לא תבין כי ישועתך
 תלויה בזה.

ידע, שכל קורותיו לטב או למוטב הכל מושגח בהשגחה העליונה - לטובתו הגמורה, מעשה באברך שהוצרך
 לקנות בית, יגע ומצא, וקנה בית פלוני. אלא שלמחרת נתברר לו שעומד בית למכירה במקום קרוב מאד, ובמחיר
 נמוך בהרבה ממה שהוא שילם, האברך לא מצא את נפשו מרוב צער... ידידו פנה לרבי מרדכי שוואב זצ"ל והלה
 חיזקו בדברים מופלאים, ובתוך הדברים סיפר לו שפעם ישב עם הרב דסלר זצ"ל, והוא סיפר לו איזה טעות שהוא
 עצמו עשה בענייני שידוכים, והיה הולך ומספר את פרטי הטעות שעשה, וכשסיים דבריו אמר, אבל, גם הטעות
 גופא מן השמים היא, הוסיף ע"ז ר' מרדכי, הוכחה יש לי שמן השמים רצו שתעשה טעות זו ותקנה את הבית
 הזה ביוקר ולא את השני הזול והקרוב, שהרי מתי נודעה לך טעותך - רק יום למחרת הקניה, מדוע לא נודע לך
 יום לפני כן, אלא, שמן השמים רצו שתעשה כך... (הגדש"פ הרב דסלר עמ' שמ"ט).

יא. אמונה כזאת תביא לו לאדם רוב שפע ותענוג ברוח ובגשם. כדאיתא מהרה"ק מקאמרנא זי"ע (נתיב מצוותיך, נתיב
 האמונה שביל א אות ד) וז"ל. מי שמאמין שאין שום תנועה במקרה, הוא (אמונה זאת) מרפא לנפש מכל תחלואיו -
 כולל כל מידות טובות, לאהוב את חברו אף שעושה לו רעות ומבזה אותו, כי אין שום מקרה בעולם אף דיבור
 קטן. ובדין שמים נעשה זה שלוחו של מקום לבזות אותו ולחרף אותו... צא ובדוק נפשך, ותמצא שבלתי גזירות
 עליון אי אפשר ששום נברא יצער אותו אפילו צער קטן, ולכן יקבל באהבה ובחיבה ובשמחה, ויתרפא 'נפשך' יותר
 ממאה אלף אלפים תעניות וסיגופים, עכ"ל.

אגב אורחא במידת השמחה, מעשה שהיה בדור הקודם, בילד קטן שהכניס מטבע לפיו, והיא נתקעה בגרונו
 רח"ל עד שנחסמו דרכי הנשימה וכמעט שלא פרחו נשמתו, הבהילו אביו אל הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע כשפני האב
 חיוורות ואילו הילד 'כחול', נענה החזון"א ואמר שאין כל דרך הצלה אלא אם יחישו את הנער לפני הרב מפוניבו'
 והוא יצילנו, וביאר את דבריו, שהרי הוא 'יחיד מומחה' ואין כמוהו היכול להוציא מטבע מהמקומות הקשים ביותר...
 פרצו כל הנוכחים בצחוק גדול, ואף הילד מילא פיו שחוק בפה פתוח ורחב עד שמצאה המטבע דרך לצאת ויצאה
 חוצה. או אז אמר החזון"א שבכח השמחה לחלץ ולהוציא מכל צרה וצוקה.

עתה נתבונן קימעא, אותו הילד לא היה 'בשמחה' אמיתית ושלימה... ולא צחק בפה גדול אלא מאחר שראה
 שכולם צוחקים, ללמדנו שאפילו שחוק מזויף (המתחזה כמי שהוא שמח) אף הוא בכוחו להמשיך את הישועה, וכמו
 שאמר הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (ילקוט אורות רבותינו עמו' נט) לרמז בפסוק (דברים טז טו) 'והיית אך שמח' - שראשי
 התיבות של תיבות אלו הוא שו"א, לרמז בזה שפעמים על האדם להיות שמח בפנים צוהלות אפילו אם אין השמחה
 אמיתית אלא שווא, וע"י צהלתו בפניו יבוא לבסוף לשמחה אמיתית.

באר הפרשה - פרשת חוקת

'א"ר שמואל בר נחמן א"ר יוחנן... 'המושלים' - אלו המושלים ביצורם, 'בואו חשבון' - בואו ונחשב חשבוננו של עולם, הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עבירה כנגד הפסדה 'תבנה ותכונן' - אם אתה עושה כן, תבנה בעולם הזה ותכונן לעולם הבא'.

וביאר המהרש"ם מבערו'אן זי"ע (תכלת מרדכי בפרשתו, אות כ), כי הוא כמו בכל מלחמה אשר 'שר הצבא' הוא 'מסדר את המערכה' וחיל הצבא הם הנלחמים בפועל תוך סכנת נפשות ממש, ואעפ"כ נקרא שם הנצחון על שם 'ראש הצבא'. וכן היה אצל סיחון שנקראת 'עיר סיחון' כיון שהוא היה ראשה ומוחה של

התורה' ולא 'זאת חוקת הפרה', וז"ל. וברוך רמו ירצה באומרו חקת התורה, שאם יקיימו מצוה זו הגם היותה חוקה בלא טעם מעלה עליהם הכתוב כאלו קיימו כל התורה אשר צוה ה' לאמר, כי קיום המצוה בלא טעם יגיד הצדקת האמונה והסכמת הנפש לקיים כל מצות הבורא"י וזה לך האות. ואולי כי לטעם זה רצה ה' שתמסר להם המצוה בדרך חוקה.

בואו ונחשב חשבוננו של עולם - עיקר האדם המחשבה והחשבון

בפרשתו (כא כו), 'על כן יאמרו המושלים בואו חשבון תבנה ותכונן עיר סיחון', ובגמרא (ב"ב עה:),

יב. מעשה באיש יהודי שנתפס לטיפה המרה' - בשתיה לשכרה יומם ולילה לא ישבותו, פעם תפסוהו חבריו כרגע לפני השתיה - כשעדיין היה בקבוק השיכר ביד ימינו והפקק ביד שמאל, והיו ידידיו ורעיו מפצירים ומתחננים אליו, שיעזוב מנהגו הרע, והראו לו איך שאיבד כל פרנסתו ב'זכות' שתייתו, וקרע את 'שלום ביתו' ולא עוד אלא שכל סובביו מתרחקים ממנו... ענה להם ה'שיכור', שמעו נא רבותי דיינים מומחים, ראו נא את הבקבוק 'זעקס און ניינציגער' (תשעים וששה אחו"י אלכוהול) אשר בידי וריחו נודף, אכן, יש תשעים וששה טעמים מדוע כה גרועה שתייתו, אך מה אומר לכם - 'טעמו' של בקבוק 'תשעים ושש' הלז גובר על כל ה'טעמים' שלכם... והנמשל, פעמים שנראה לאדם כי טוב ויפה לעשות מעשה פלוני - אך אם יראה שאינו על פי דרך התורה, אף אם נראה לו כי תועלת רבה תצא מכך - יעמיד לפני עצמו חומה - ויזעק לעצמו אחר ה' נלך כחק בלי טעם, וכל ה'טעמים' לנהוג כרצוני בטיילים ומבוטלים כנגד רצון הבורא.

ובזה ביארו את האמור בסוגיא דקטורת (ירושלמי, יומא פ"ד ה"ה), ולמה אין מערבין בה דבש מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו, וכל הרואה יתמה, מדוע דייקא בקטורת שאלו 'ולמה'... והשיבו 'מפני שהתורה אמרה', מדוע לא שאלו כן בהלכות שבת - ולמה אין מדליקין האש בשבת... מפני שהתורה אמרה, וכיו"ב בשאר מצוות, אלא, כי הקטורת הייתה עשויה להעלות ריח, ואם כן יש מקום לומר שנוסיף עליה דבש, ועי"ז יתרבה וישתבח ריחה לעילא ולעילא, ונראה שע"ז יתקיים רצון הבורא ביתר הידור, לזה אמרו מפני שהתורה אמרה, אף מה שנראה לך כמסייע לקיום התורה, אם אמרה תורה בפירוש אל תעשה כן הרי עליך ללכת אחרי התורה כחק בלי טעם, ולא ללכת אחר שכלך ה'מבין' כי כך וכך עדיף לעשות...

וכבר היה מעשה אצל הגאון רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק זצ"ל בעל ה'אור שמח', אשר היה לו שמש מסור ששרתו באמונה, ומעולם לא העז להמרות את פי הרב ולסור מדבריו ימין ושמאל. פעם אחת ביקש ממנו רבי מאיר שמחה שיעשה דבר מסוים אשר היה נראה מוזר ותמוה בעיניו, ומחמת כן לא שמע בקול רבו ולא עשה ככל אשר נצטווה. למחרת שאלו ה'אור שמח' האם ביצע את ההוראה שנתן לו ביום אמש, הודה השמש על האמת שלא עשה זאת כי לא הוטב בעיניו. מיד החל לגעור בו רבי מאיר שמחה ואמר, מעולם לא היית נאמן אלי, ומעודך לא שמעת לקולי... ויתמה השמש בעיניו, רבי קדוש, על מה יצא הקצף ומה חרי האף הגדול הזה, הרי שנים רבות שאני ממלא אחר רצון הרב מבלי לזוז אפילו כמלא נימה מדבריו, ורק בזו הפעם שלא שמעתי בקולו כאשר הייתה באמנה עמי, וכי על פעם אחת מגיע לי קיתון של רותחין כזה... נענה לו רבי מאיר שמחה, אם אכן לא עשית את בקשתי כי בדעתך לא הבנת אותי, נמצא שכל עשיותיך עד עתה לא היו כי כך ציויתי אותך, אלא כי כך הבנת בשכלך שצדקו דבריי, נמצא שמעולם לא שמעת לקולי אלא הלכת אחר שכלך...

כיו"ב ייאמר על אותם 'חכמים' בעיניהם, אם אינם מבטלים דעתם מפני דעת גדולי הדור כרצון ה', נמצא שכל מה שהם מקיימים שאר מצוות הוא רק מפני שמבינים זאת ב'דעתם הרחבה', ועובדים את עצמם ולא את קונם, וכדי בזיון וקצף...

הרי אין בכך כלום, יענה ואמר לו - כל התורה גזירה וחוקה היא, ואין לנו רשות להעמיק חקר בטעמי המצוות, ועל זה הדרך ביאר הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר ז"ע את דברי רש"י שאומר 'השמן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצווה הזאת ומה טעם יש בה לפיכך אמר בה הכתוב חוקה גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה', ולכאורה הרי טעמא רבה איכא למצוות הפרה אדומה, והוא טעמו של רבי משה הדרשן 'תבא אמו ותקנה את צואת בנה', ואמר הרבי רבי העניך, שאכן אפילו אם יש טעם לדבר אזי תלוי מי הוא השואל 'מה טעם יש בה', ואם השואל הוא היצר הרע אז צריכים לומר לו שהכל חק בלי טעם, ובכך סותמין פיות משטיננו.

ואף אם נדמה לו ש'טעם' האיסור לא שייך אצלו, אל יאמר כי הנני 'יוצא מן הכלל' וכשר הדבר לעשותו, אלא מכל מקום יהלך בתמימות ויעשה את המוטל עליו בלא להתחכם. וכדאיתא בגמ' (סנהדרין כא:): ואמר ר' יצחק מפני מה לא נתגלו טעמי תורה שהרי שתי מקראות נתגלו טעמן נכשל בהן גדול העולם, כתיב (דברים יז יז) 'לא ירבה לו נשים [ולא יסור לבנו]', אמר שלמה אני ארבה ולא אסור, וכתיב (מלכים א' יא ד) 'נשיו הטו את לבבו', כתיב (דברים יז טז) 'לא ירבה לו סוסים (ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס)' ואמר שלמה אני ארבה ולא אשיב, וכתיב (מלכים א' יבט) 'ותצא מרכבה ממצרים בשש' וגו'. יש שביארו כי אכן 'גדול העולם' - שלמה המלך לא היה ראוי לפום דרגתו להיכשל, ובודאי היה בכוחו באותה שעה להרבות לו סוסים ולא ישובו העם מצרימה, אלא שמיד כשעבר על דברי התורה אבדה ממנו הסייעתא דשמיא אשר היה ראוי לה לפי רום קדושתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול...^י

המלחמה, וכך הוא נמי במלחמת היצר, העיקר תלוי במחשבת המוח והראש - שאם מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה וכו' ממילא גופא בתר רישא גריר (הגוף נמשך אחר הראש)^י.

זמוסיף להביא ב'תבלת מרדכי' בשם ספר 'תשוואות חן' (עיי"ש סוף פר' יתרו), בשם תוס' שאנין, שהשר מקוצי ראה בחלום את הקב"ה ושאל במה ינצה את היצר הרע, ואמר לו הקב"ה שיוכר תמיד את הקב"ה וממילא ינצחון, והיינו כדאמרן, שהכל תלוי לפי הראש והמת. ולכן כתיב והוא נלחם - ויקח את כל ארצו... והיינו שהמלחמה והשלל - הכל נקרא על שמו.

עוד כתב שם (אות טו), לבאר מה שאמרו חז"ל אם אתה עושה בן תבנה בעולם הזה, שהרי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, אלא, שזה רק על עצם המצווה, אבל על הזריוות - שממהר את עצמו לקיים המצווה, על זה ישולם שכרו בעולם הזה, והנה במנהג המלחמות - המקדים עצמו כנגד השונא הוא החוק. ומי שאינו מתחיל אלא ממתין עד שיקומו אליו למלחמה, הוא החלש... (וכן מצינו בשמואל א' יד, עיי"ש), והנה סיחון לרוב חזקו החל הוא את המלחמות, וכמו"ש (כא כג) 'יבא יהצה וילחם'... וכן 'והוא נלחם במלך מואב הראשון' (פסוק כו), ולכן ניצה במלחמותיו, וזהו שאמר הכתוב על בן יאמרו המושלים בואו - פי' אלו שמזדרים לבוא כנגד היצר - על זה הזריוות אם אתה עושה בן תבנה בעולם הזה, שיקבלו שכר טוב בהאי עלמא על הזריוות בקיום המצוות.

ואם תשאל, הרי הנני 'אדם' כיצד אעמוד ב'מלחמה' כנגד היצר שהוא 'מלאך'. תשובתו, על האדם לדעת היטב היטב מה שאסור לעשות, ובכל פעם שירצה יצרו לפתותו, יאמר לו מה לך יצרי כי תרדפני הלא 'אסור', וכשיתחיל היצר לשרלו - מדוע אסור,

יג. מענין לענין, הרה"ק מקאצק זי"ע אמר שאצל יצחק אבינו כתיב 'וישא עיניו וירא' כאשר באה רבקה, ושם כתיב 'וישא עיניו וירא והנה גמלים באים' (בראשית כד סג), ובעשו כתיב (שם לג ה) 'וישא את עיניו וירא את הנשים', והרי שלך לפניך, שיצחק ראה גמלים לעומת עשו... והרי שאין האדם רואה אלא את מה שמחשבתו נתונה בו. יד. עוד מובא בגמ' (שבת יב:) לא יקרא (בשבת) לאור הנר שמא יטה, אמר רבי ישמעאל בן אלישע אני אקרא ולא אטה, פעם אחת קרא ובקש להטות אמר כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר. וידוע ביאורו של הגר"א זי"ע בדקדוק לשון הגמרא 'אמר כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים לא יקרא לאור הנר' - שלא אמרו לא יקרא לאור הנר שמא יטה, אלא אמרו בסתמא לא יקרא לאור הנר מבלי נתינת טעם, כי אם היו

עומדת בספר, ואילו היה מואב משגיח עליה לא היה ביד סיחון לכבשה, אך מביוון שלא הייתה עיר גדולה לא שמר עליה בכל כלי מלחמתו, וכבשה סיחון מלך האמורי ומשם הייתה הדרך סלולה לו לכבוש את כל מואב. ומכאן יקחו 'משל' לעצמם, להיזהר ולשמור היטב את כל גבולות הקדושה לבל יפרצו בשום אופן^{טו},

כי ארנון גבול - גדרים וסייגים בשמירת גבולי הקדושה בתב הגה"ק רבי יונתן אייבשיץ זי"ע בספרו 'יערות דבש' (ה"א דרוש ה) בביאור הדמיון של מלחמת היצר למלחמת סיחון, שלא יאמר אדם מה כל כך נפקא מינה בגדר פלוני, הרי אינו אלא סייג בעלמא, אלא יקח משל מ'חשבון' שהייתה עירו של מואב והיתה

אומרים הטעם אזי היה אפשר שייצא מכך מכשול, וכמו רבי ישמעאל בן אלישע שחשב שיכול לסמוך על עצמו שיקרא ולא יטה, לכן סתמו חכמים ולא פירשו טעם הדבר לומר לך שבכל מצב שהוא לא יקרא לאור הנר. וללמד על הכלל כולו יצא, שאין לזוז ימין ושמאל מכל תקנות חז"ל אף כשנדמה לו שטעם התקנה והגזירה אינה שייכת ל'גברא רבא' דכוותיה...

טו. ובכך יעמוד רחוק ממקום הפירצה, הקשה הגאון רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל, דהנה אמרו חז"ל (סוטה ג.) 'אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות', ואם כן, מה טענה יש על זה שנפל ברשת החטא, הרי הרוח שטות הפילתו לחטא, וכמו שלא שייך לגעור במי שנפל לבור מאחר שבאה רוח והפילתו פנימה. והשיב הגר"ח, דאדרבה, משם נלמד, כמו שלא יעמוד אדם קרוב לבור עמוק מאה אמה - מחשש שמא תבוא רוח עזה ותשליכהו הבורה, אלא יתרחק מעיקרא ממקום הבור הרחק הרחק, כיוצא בו ממש לענין עבירה, על האדם להעמיד עצמו ממרחק מרחקים - שאפילו אם תגיענו רוח שטות לא יפול בבור עמוק כל כך...

בעיר 'חעלם' המפורסמת היה בור גדול ועמוק באמצע השוק ורבים חללים הפיל, כי אנשים תמימים היו מגיעים ליריד כדי להתעסק במשא ומתן ולמכור סחורה, ובהיותם טרודים בענייניהם לא הבחינו בפתח הבור ונפלו לתוכו וניזוקו קשות, וכמה מהם נפצעו עד כדי מיתה רחמנא ליצלן. וכבר כמה וכמה דורות שמנהיגי העיר וחכמיה לא הצליחו למצוא פתרון לבטל תקלה זו (כי היו משתמשים בבור, ולא יכלו לכסותו או לסתמו בעפר), וכיון שנתרבו מספר הנופלים מיום ליום, על כן החליטו שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר להתאסף ב'אסיפת חרום' בה ישתתפו כל גאוני וחכמי העיר, וכולם יקבצו ויבואו כאחד וישבו במשך שלשה ימים ולילות רצופים כדי לעיין בסוגיא זו עד אשר יצליחו להסיר את המכשול הנורא המרחף על ראש אנשי העיר זה עידן ועידנים, ואכן לאחר שדנו בכובד ראש כדת מה לעשות התקבלו ארבע החלטות חשובות, ואלו הן:

א. היות ובתחתית הבור יש מים מלוכלכים אשר כל הנופל לשם מתלכלך מן הבוץ ועליו לעמול ולהתייגע מאד לנקות את בגדיו, על כן חייבים ראשי העיר לשכור פועלים להוציא את כל המים ולנקות את תחתית וסביבות הבור מכל לכלוך. ב. יש לרפד את תחתית הבור בכרים וכסתות, כדי שלא יתרוסקו אבריו של הנופל, ולא יחבל בראשו וברגליו מקרקע עולם הקשה. ג. עוד זאת החליטו להאיר את החשיכה והאפילה השוררת בעמקי הבור, שהרי מה יעשה האיש הנופל למחשכים ואין נוגה לו, הלא הפחד הבא לאדם על ידי החושך יכול להעבירו על דעתו חלילה, ועל כן באורים יאירו את החשיכה. ד. לקבוע סולם אשר ראשו מגיע עד למעלה מן הבור, ועי"ז יוכל הנופל בבירא עמיקתא לצאת ולעלות למקום אשר נפל משם.

לאחר האסיפה, יצא הכרוז והודיע בשמחה רבה שבעזרת 'התאחדות החכמים' הצליחו למצוא פתרון נפלא ותקנו את הדרכים אשר היו בחזקת סכנה, ואכן במשך כמה ימים עמלו הפועלים להוציא את ארבע ההחלטות מן הכח לפועל, והעיר חעלם צהלה ושמחה.

לא עברו אלא ימים ספורים, וכבר נפל ה'ראשון' לתוככי הבור המתוקן הפלא ופלא ולא נחבל במאומה אחרי שהותקנו בקרבו כרים וכסתות, 'וירא כי טוב' כי האורה שולטת בבור גם כרים וכסתות לשכב עליהם, לכן לא ראה כל סיבה לטפס ולעלות בסולם החדש שנתקן לשם כך... מה עלה בסופו, אחרי כשעתיים עבר עוד אורח שנפל על ראשו של זה הראשון, ובכח נפילתו פצע את ראשו וכמעט שלא פרח נשמתו - אף זה השני שבר את ידיו ורגליו מכח המכה שהיכה בראשו, ותרב בבת תעלם תאניה ואניה...

שוב נקראו כל ה'חכמים' לאסיפה דחופה - כדת היום מה לעשות, עד שעבר שם אורח מבחוץ, וגער בהם, וכי מסירים את התקלה - ע"י שמייפים את הבור, זאת עשו וחיו - העמידו גדר חזקה סביב הבור, וממילא לא יפלו עוד לעולם בתוכו...

כי היצר אורב לאדם ב'גדרים' בידעו כי משם תבוא נפילתו^{טז}.
 צמיד פתיל לפיו - השמירה על מוצא פיו
בפרשתן (יש טו), 'וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא', איתא בספ"ק 'עבודת

ישראל' (פרשת פרה) וז"ל. רצה לומר מי שהוא מדבר כל מה שחושק ואין לו מחסום לפיו, ובודאי לא ימלט שאינו מדבר לשון הרע ורכילות וניבול פה". וזהו זבל בלי פתוח - שפיו פתוח לדבר דברים בטלים, אשר אין לו צמיד פתיל עליו - רצה לומר שאין לו מחסום לפיו, טמא הוא - אדם כזה טמא הוא^{יז}.

והנה, אנו שומעים 'מעשה' (משל) זה והננו מצחקים מטפשותם של הני חלמאי טפשאי, אבל האמת היא שאף אנו דומים לאותם טפשים - בנוגע לדין בענין ה'מכשירים' וה'כלים' למיניהם, דהנה כל אותם כלים טמאים הם בורות עמוקים שיש בהם כדי להזיק ולהמית את נשמת ישראל ולהפילה לבאר שחת, לו ולדורותיו אחריו ה' ירחם, אך מה עושה החכם מחעלם, מרפד את הבור מבפנים ומאיר את החשיכה, אף כאן הוא מבקש 'הקשר' כדי שיוכל להשתמש במכשיר, והגם שעם ה'הכשר' לא יוזק ולא יחבל הנופל, מיהו המשתמש בו נמצא בשאול תחתית, ובמקום לעלות למעלה ולהתנתק מן הבור הרי הוא עושה לו מקום ישיבה נוח בתוך הבור. ולא עוד, אלא שעדיין הוא בכלל סכנה מחברים רעים שיפלו עליו, כי מילתא דשכיחא היא שלפתע פתאום יפול עליו חבר רע שאינו מקפיד להשתמש רק במכשיר 'כשר', וכיון שהוא מתקרב עמו וכותב אליו 'שאלות ותשובות' עלול הלה ליפול עליו ויהיו נחבלים איש מרעהו רחמנא לשיזבן, ועל כן צריך להשריש הדבר היטב בלבו ולא לחפש אחר היתירים שונים בענין זה, רק יגדור גדרים וסייגים חזקים ולשמוע בקול חכמים בלי פקפוק, ואז יהא טוב חלקו בזה ובבא.

מסופר על יהודי שהגיע לפני הגה"ק הגרי"ז מבריסק צוק"ל ואמר לו, הלא ידוע הרב כמי שמחמיר ביותר בעניינים שונים והרי הוא מוסיף חומרות וגדרים להתרחק ביותר מדבר איסור, ילמדנו רבינו מה טעם לריבוי חומרות הללו. ענהו הגרי"ז, וכי תסכים לשכב ולישן על גגו של מגדל גבוה מאה קומות כשאינן לגגו מעקה וגדר בשפתו, ענה היהודי, לא ולא, ואפילו אם הגג רחב ידיים ומיטתי תעמוד רחוק רחוק משפת הגג... שאלו הגרי"ז ומדוע, שמא תאמר לי, מתי נפלת ממיטתך בפעם האחרונה, וכ"ש בגג זה שרחב ידיים הוא ונמצאת שוכב רחוק כמה וכמה אמות משפת הגג. אך היהודי בשלו שעדיין חושש הוא ולא יסכים אף תמורת הון רב לישון על ראש הגג. אמר לו הגרי"ז, אם על הגוף הנך חושש כ"כ שמא תפול חלילה בהעדר מעקה בשפת הגג, על אחת כמה וכמה, בדבר רוחני שהנשמה תלויה בו, כמה צריכים להתקין גדרים ומעקות וכל המרבה הרי זה משובח, כי גדול הוא החשש פן יפול הנופל ממנו...

אף אנו נוסיף, כי במכשירים הללו הנו דומה לעומד ע"ג מגדל גבוה מיליון קומות, ולא עוד אלא שגגו צר מלהכיל את גופו של אדם, ואף מעקה אין, שכמעט ולא שייך שהשוכב עליו לא ימצא את עצמו למטה בריסוק איברים. כיו"ב הנוגע בדברים הללו חלילה, הרי הוא מסכן את עצמו ליפול מטה מטה...

ובכלל שמירת הגדרים שישמור מסורת אבותיו ובכלל זה בשמירת הלבושים כל חד וחד בדיליה (ה'לבושים' הנם רק משל לכל ה'הלוחך ילך' של האדם). וכן רמזו בפרשתן דכתיב (כא א) 'וישמע הכנעני מלך ערד יושב הנגב' וגו', ופירש רש"י, זה עמלק וכו', ושינה את לשונו לדבר בלשון כנען - כדי שיהיו ישראל מתפללים להקב"ה לתת כנענים בידם והם אינם כנענים, ראו ישראל לבושיהם כלבושי עמלקים ולשונם לשון כנען, אמרו נתפלל סתם שנאמר (פסוק ב) 'אם נתון נתן את העם הזה בידי'. והקשה הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (הובא בליקוטי הרי"ם בפרשתן) מדוע לא שינו גם את לבושם ללבוש כנען, שאז היו נראים ככנענים ממש והיו בני" מתפללים שינתנו הכנענים בידם, ולא היתה תפילתם מתקבלת, ומדוע נשארו במלבושיהם - מלבושי עמלק שבזה גרמו לישראל להסתפק בטיבם ובמוצאם. ומבאר, שאם היו משנים גם את מלבושם למלבושי הכנענים הרי היו נהפכים להיות כנעניים ממש, משום שמהות האדם וטבעו נגרר אחר לבושו ודיבורו, והיתה מתקבלת תפילת ישראל שיתן את הכנענים בידם, על כן לבשו מלבושי עמלק שישארו עמלקים, ורק רימו אותם בדברם לשון כנענים. וממוצא הדברים אתה למד על האדם שמדמה אורחותיו שלא כדת יהודית שכל מהותו משתנית לרעה.

טז. עיקר שמירת הגדרים הינם בענין הקדושה, בהם מצינו כבר בדברי חז"ל שמירות, גדרים והרחקות, כתב ב'חידושי מהר"ם צבי' (מרכי משה צבי וינגרטן אב"ד שעדליץ, שהיה מגדולי הדור לפני כמאה וחמישים שנה) משל נפלא אשר דרש בשנת פטירתו (בשבת תשובה תרי"ט) לבאר דברי הכתוב (ויקרא יט ב) **קדושים תהיו כי קדוש אני ה'**, וצ"ב, מה ענין זה לזה,

באר הפרשה - פרשת הוקת

ומה נתינת טעם יש בדבר, כיצד יתדמו בני ישראל להקב"ה, כי הוא קדוש אחרי שאין בו כל חומר, ואילו אנו חומר גס יש בנו המושך אותנו מטה מטה, והרי זה על דרך שתאמר גיבורים תהיו כי גיבור אני ה', והרי אין הנידון דומה לראיה - הקב"ה גיבור ואנו איננו גיבורים, מעתה אף גבי קדושה יקשה כיו"ב... אלא ביאורו, בדרך משל לבעל חנות גדולה, גודל החנות כגודל כל הרחוב, מלאה סחורה מזון אל זן, אה, פלאי פלאות... ויהי היום, ובעל הבית הוכרח לעזוב את ארצו ואת מולדתו למשך חודש ימים תמימים, ג' ימים וג' לילות לא הצליח בעה"ב לעצום עין בשינה לגודל דאגתו אודות עניני החנות ועסקיה, עד שהחליט בעצמו להאציל מכוחו על הגדול שבפועליו, עליו יטיל את אחריות כל העסק, וכן עשה, מיד בבוקרו של יום ערב 'מסע הקודש' קרא לו בעה"ב, הפקיד בידו את 'המפתח' של בית העסק, והורה לו על שמירת העסק וכל הכרוך סביבו, גם הוסיף להזהירו באלפי אזהרות וציווים לבל יהין לזלזל בתפקידו הרם והנישא כי אחריות גדולה בידו. משם נסע בעה"ב ומשפחתו ויחנו במחוז חפצם, שם עשה מה שעשה ופעל מה שפעל, עד שבעזה"ש"ת הגיע עתו וזמנו לחזור לעירו... ויהי בבואו העירה, מרחוק כבר 'הריח' כי משהו איננו כהוגן, בראותו כי החשיכה שולטת בסביבות החנות, לבו החל לדפוק בקצב מהיר בכפליים, וישא רגליו וירץ לתוככי החנות ולעניו נגלו 'בוקה ומבולקה', אין מוכרים ואין קונים, כל הסחורה נגנבה, אויה, שוד ושבר, כל השקעותיו עלו בתוהו. ב'נשימה אחת' עלה לביתו של ה'שומר', העירו משנתו ופתח פיו בגערה ושאגה אדירה, מה עשית... מדוע לא מלאת אחר פקודתי, ולא שמרת את כל בית העסק, על מה ולמה מסרתי בידך המפתחות... אמר לו, אדוני הבוס, תנוח דעתך, ותשקוט סערת רוחך... מה ההפסד, מפתח אחד... נו... כמה שווי המפתח, סך חמשה שקלים קח חמשה שקלים והנח לי לישן שינת הליל...

כיו"ב ייאמר לבאר בקרא, 'קדושים תהיו', ובל תחשבו כי 'מצווה' יש בזה ככל המצוות דוגמת חמשת השקלים, אלא המפתח של כל בית העסק נמצא כאן, וזהו כי קדוש אני, ב'קדושה' זו תלויה כל האידישקייט (היהדות), על כן יש לכם להיזהר בה ביותר (אף שבאמת אין ערך אפילו למצוה קלה שבקלות, מ"מ האדם עלול לדוש בעקיביו מצוות קלות ולהחשיבם בטעות כדבר קל ערך, אבל עליו לדעת שהקדושה היא היא המפתח של התורה ומצוות).

כיוצא בדבר, היה אומר הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב זי"ע, הנה, אומרים בנוסח הקידוש 'אשר קדשנו במצוותיו ורצה בנו', ולכאורה נראה שמן הראוי היה לנו לומר להיפך 'אשר רצה בנו - וקדשנו במצוותיו', שהרי תחילה בחר ורצה בנו ולאחמ"כ נתן לנו את התורה ומצוות, אלא, כי אכן, בלא קדשנו אי אפשר שיהא ורצה בנו, רק אחר שיתקדש האדם [כפי יכולתו] יתרצה וירצה בו ה'.

יז. הגה"ק החפץ חיים זי"ע אמר שאדם שאין לו שמירה מעליא על מוצאי פיו, הרי הוא כמי שיש לו גנב בן בית, שאי אפשר לו להיזהר ממנו, ורק מגנב שאין לו דריסת רגל ברשותו - אפשר להיזהר, כיו"ב ממש, נחשב אדם זה, שאי אפשר לשלוט על יצר הלשון הרע.

עוד כתב הגה"ק חפץ חיים זי"ע, שממנהגו של עולם כשירצה הרופא לידע מצבו של החולה - יביט על לשונו, כי על הלשון אפשר לראות את כל תחלואי הגוף, כמו כן הוא בחולי הנפשות - על הלשון אפשר לראות אם יש לו חולי הנפש, והיינו אם הלשון עצמה איננה כראוי...

כה אמר הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע על הפסוק (במדבר טז לב) 'ותפתח הארץ את פיה', וקצת צריך ביאור, שבפרשת משפטים אמרה תורה (שמות כא לג) 'כי יפתח איש בור' ולא כתיב כי יפתח איש 'פה' לארץ, אלא ביאורו, כי ה'בור' בולע את כל העוברים בקרבתו, ואילו פי הארץ שנפתחה אצל קרח לא בלעה את כולם, רק ביררה לעצמה - את קרח ומשפחתו בלעה ואחרים לא בלעה, ללמדך שלכן נקרא פה - שאינו מכניס ומוציא את הכל, והוא 'פה' האמור בתורה, כיו"ב ייאמר לדידן, המפריד בין הנכנס והיוצא מפיו - להכניס רק עם 'הכשר' ולהוציא רק דיבורים כשרים וטובים, זה האיש יש לו פה בפניו, אבל מי שאינו בודק את הנכנס והיוצא זה האיש 'בור' יש לו ותו לא מידי.

ושמעתי מחכם מופלג לבאר בלשון הכתוב (תהילים קטו ה) 'פה להם ולא ידברו', אימתי פה להם - שלהם וברשותם, כשלא ידברו, אבל המדבר אין לו פה כלל, שהרי אינו שלו ואינו תחת רשותו. וכמו שהיו אומרים בפולין שכשם שיש 'זולל וסובא' המרבה באכילה גסה ושתייה שלא כדת, כן יש זולל וסובא באדם המדבר ומדבר ומדבר בלא מחשבה יתירה, ומרבה בדברים של לשון הרע, רכילות ושאר דיבורים אסורים שסופם מי ישורם (אמרי נועם, הרה"ק מוואלבראז).

עוד היו אומרים שמי שמדבר יתר על המידה, הרי שאין לו פה אלא שיש לו חור מיותר בגולגולתו משם נשפכים כל השטויות שבמוחו, ועל ידי דיבורו הוא מחורר חור אף במוחו של השומע אותו ומאזין לדברתו חסרת המחשבה. יח. העולם מספרים על רב חשוב שנכנס אל הרה"ק מרוזין זי"ע והרה"ק כיבדו מאד, בתוך שיחתם החל הרב לשפוך בלשונו אש וגפרית בדיבורי לשון הרע ורכילות על אנשי עירו כי נדמים המה לבני סדום ועמורה... מיד

בה מבאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תורת משה ד"ה יען) מדוע הקפיד הקב"ה שידבר משה אל הסלע ולא יכהו, בהקדם מה דאיתא במדרש (הובא בפרשת דרכים דרוש ח ד"ה עוד נקדים) שאם היה משה נכנס לארץ לא היו בני ישראל עובדים עבודה זרה, וממילא לא היה נחרב בית המקדש, ולכאורה צריך ביאור, בשלמא לגבי בית הראשון שנחרב על ע"ז ג"ע ושפיכות דמים (יומא ט:): הרי שהיו נמנעים מעבוד ע"ז על ידי משה רבינו והיה נמנע חורבן הבית, אך מה ענין זה לגבי בית שני שנחרב על עוון שנאת חנם שהיא באה על ידי הולכי רכיל ומדברי לשון הרע.

ומבאר בארוכה, שרצה הקב"ה להודיע לישראל כוח הדיבור של האדם, שלא יאמר בעל הלשון - מה עשיתי רק דברתי [כמו שכתב הרמב"ם (טומאת צרעת פ"ו ח) שזה דרכם של בעלי הלשון], על כן אמר למשה 'ודברתם אל הסלע לעיניהם.... והשקית את העדה ואת בעירם', ובוזה יראו כל העדה את כוחו של דיבור - לספק מים לכל בני ישראל ובעירם. וממילא יזהרו בלשונם מלדבר לשון הרע, ותתבטל שנאת חנם מאתם (כי שנאת חנם באה מלה"ר), וישבו ישראל בטח שאנן בארצם ולא יחרב המקדש. אך מאחר שהכה משה את הסלע במטהו ולא דיבר אליו, הבינו בני ישראל, שאדרבה, אין כוח בדיבור לפעול מאומה ואך ורק בכח מעשה, ושוב לא יזהרו בלשונם, ושוב יתרבה שנאת חנם ויחרב הבית, על כן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם.

בתיב (משלי יב יח) 'יש בוטה כמדקרות חרב ולשון חכמים מרפא', והסביר הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע (הובא בשפתי צדיק פרשת מצורע), דמשום הכי יש בו בדיבור כוח 'כמדקרות חרב' - פעמים שהדיבור פוגע בו באדם ופולח את לבו כרציחה ממש, משום 'ולשון חכמים מרפא' - דוה לעומת זה עשה אלקים, ואילו לא היה כוחו בפה להחריב לא היתה לשון חכמים מרפא... ומכיוון שרצה הקב"ה לתת כח בה גדול בידי ישראל לפעול ישועות בתפילתם לכן נתן גם כח זה לצד השני - בצד הרע של הדיבור.

אדם כי ימות - עיקר מעלת עסק התורה כשהיא ביגיעה' בפרשתן (יש"ד), 'זאת התורה אדם כי ימות באהל', ודרשו חז"ל (ברכות סג: ועוד) אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהם, וגילו לנו צדיקי הדורות כי עיקר מצות עסק התורה הוא ב'עמל' ויגיעה (ואף אם מרגיש מעט 'מיתה' ח"ו בלימודו לא ירפה, ובודאי שיהא ה' בעזרו לתמכו ולסעדו בכל מה שיצטרך) ובוזה שווים בעלי הכשרונות למי שאינם כן.

זכר אמרו בזהר הקדוש פרשת פנחס (ח"ג דף רמז:): 'כל דאישתדל באורייתא בטל מיניה חוביא דכוכביא ומוליא', היינו שבטל ממנו רוע מזלו ומשתנה המזל לטובה ולברכה, וכל זה בזכות אישתדל באורייתא, כלומר ביגיעה^ט והשתדלות בעסק התורה?^ז

על פי זה פירש החתם סופר את הפסוק 'יען לא האמנתם בי', כפירוש הרמב"ן (פסוק ח) שהכוונה היא שאם היה מדבר אל הסלע היה משריש אמונה

הסב הרה"ק את פניו ולא אבה להמשיך לדבר עמו, סובביו של הרבי תמהו מדוע ריחקו הרבי כל כך, אמר להם הרה"ק, הנה, עם בני ישראל אמרו על המן 'נפשנו קצה בלחם הקלוקל' (כ"א ה), ולכאורה תמוה כיצד העיזו אנשי דור דעה לקרא בשם זה את הלחם מן השמים שבו היו מרגישים כל טעם טוב שבעולם, אלא ביאורו, עפ"י דברי חז"ל (יומא ע"ה) על הפסוק (שמות טז לא) 'והמן כזרע גד' שהמן היה מגיד עוונותיהם של ישראל כי היה יורד לכל אחד לפי צדקתו וישרת דרכו, וזה הכלל שכל מי שמגיד עוונותיהם של ישראל אפי' שהוא בא מן השמים הרי סימן לדבר שהוא נקרא 'קלוקל'.

יט. ועיקר מעלת וסגולות התורה נאמרו על עמלים בה. ידוע כי לפני כשמונים שנה היה בעיה"ק ירושלים 'קמיע' שכתבו הט"ז בכבודו ובעצמו, סיפורי מופת רבים נקשרו באותו הקמיע, שעל ידו נפקדו עקרות ונרפאו חולים, עד שבא מאן דהו ורצה להעתיקו כצורתו וכמתכונתו (ולא ידע 'חכם' זה כי בפתיחת הקמיע נפסד סגולתו), פתחו ומצא כתוב בו בזה"ל, אני דוד בן שמואל הלוי, עמלתי על התוספות בחולין דף צ"ו (ע"א), בזכות זה יעזור ה' שכל העקרות

באר הפרשה - פרשת חוקת

וְחָמִיד וְרִנָּה דִּילָאוֹן בְּלִעּוֹתָא, פִּירוּשׁ שֶׁהַקֶּב"ה חָפֵץ וּמִתְאוּוֹה שִׁיתִיגְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹרָה, וְלִהְיֵי דִיִּיק וְקָאֵמֵר דִּילָאוֹן בְּלִעּוֹתָא כְּלוּמַר שִׁיעֲמְלוּ וִיתִיגְעוּ בְּתוֹרָה וְלֹא אֵמֵר 'דִּידִיעִין אִוְרִייתָא'^כ, כִּי אֵין הַקֶּב"ה מוֹנֵה כְּמָה הַצְּלִיחַ הָאָדָם לְהַסְפִּיק לְלִמּוּד וְלִדְעָתָא, אֲלֵא כְּמָה שְׁעוֹת הַקֶּדִישׁ מְזַמְנֵנוּ לְלִמּוּד לְהַבִּין וְלִהְשָׁכִיל^כ, כִּי זֶה עֵיקַר חֲבִיבוֹת עֶסֶק הַתּוֹרָה לִפְנֵי הַמְּקוֹם.

ובלשונונו ייאמר - עיקר חשיבות לימוד התורה הוא בשעה שאין לו לאדם חשק ללמוד, או שאינו מצליח כל כך להבין סוגיא קשה, ואינו מתייאש אלא מתגבר ומתייגע בכל כוחותיו להבין ולהשכיל, וכלשון בני אדם, שהוא משבר את הראש להבין, כי אין לך שמחה גדולה בפני הקב"ה יותר מזה, כמו שאומרים בפיוט 'אקדמות' (לפני קריאת התורה בחג השבועות) 'צְבִי

יושעו וכל החולים יתרפאו. ולפי דרכנו למדנו, שלא ביקש הט"ז בזכות חיבורו ט"ז על שולחן ערוך או שאר עניני צדקותו, רק ביקש בזכות יגיעת התורה, והרי זאת היגיעה שייכת לכל אחד ואחד מאתנו ביתר שאת ועוז. ואמרו חז"ל (אדר"ג ג ו) 'פעם אחת בצער ממאה פעמים שלא בצער'. וכן ב'ספר חסידים' (אות קנה) ומקבל שכר טוב מה שהאדם כופף את יצרו יותר ממאה מצות שאין יצרו מסיתו ותוקפו ודחקו עליה. כי הקב"ה יודע עד כמה קשה לבשר ודם להתגבר על יצרו.

כ. מעשה הובא ב'מעשה איש' (ח"א עמוד ע"ז), בן תורה אחד בא להתייעץ עם הגה"ק החזון איש זי"ע בנוגע לאיזה עניין רפואי שהוא מסובך בה ונראה שעליו לעבור איזה 'ניתוח', החזון"א אכן יעץ לו לערוך את הניתוח במקום פלוני אצל רופא פלוני. אח"כ שאלו הבחור, אם הוא יכול לדבר עמו בלימוד, ודיברו במשך שעה ארוכה בעניין השייך לסדר קדשים, והחזון"א נהנה טובא מבן תורה זה. כשסיימו, אמר לו החזון"א בנוגע לניתוח אינך צריך לניתוח כלל. לא הבין הלה - מעיקרא מאי קסבר החזון"א ולבסוף מאי קסבר, הבהיר לו החזון"א, בתחילה דברתי עמך 'כמהגו של עולם', אבל, משראיתי כי מ'עמלי תורה' אתה, הוריתי לך לבטלנו, כי הקב"ה מתנהג עם עמלי התורה בהנהגה שונה, ואינך זקוק לאותו הניתוח, לאחרונה סיפר זאת בלייקוואד ראש הישיבה רבי מלכיאל קאטלער שליט"א, נענה זקן אחד ואמר אני הוא 'בעל המעשה'.

כא. והכי נמי חזינן ממקרא שכתוב גבי יעקב ועשו, דכתיב (בראשית כה כז) 'ויהי עשו איש יודע ציד איש שדה, ויעקב איש תם יושב אוהלים', וידועה הקושיא מדוע לא נאמר אצל יעקב כמו שנאמר בעשו 'ויעקב איש תם יודע ובקי בתורה', ואמר הגאון בעל ה'שבט הלוי' זצ"ל (דרשות ושיחות שבט הלוי תשנ"ט עמוד ס), שאכן זה ההבדל בין צד הקדושה לצד הטומאה, דאין מעלתו של עשו ניכרת כי אם על ידי התוצאות, היינו אם יהא יודע ציד בפועל ממש, אבל אם למד והתייגע ולא הצליח בלימודיו להיות ציד אזי אין בו ממש, לא כן הדבר אצל יעקב אבינו, כי בלימוד התורה העיקר הוא להיות יושב אוהלים וללמוד בהתמדה, ולפניו יתב"ש שוה היודע ש"ס ופוסקים למי שאין לו כשרונות ומתייגע בתורה.

איתא בגמרא (סוטה לה.) דרש רבא מפני מה נענש דוד מפני שקרא לדברי תורה זמירות שנאמר (תהלים קיט נד) 'זמירות היו לי חוקיך בבית מגורי', אמר לו הקב"ה... אתה קורא אותן זמירות הרניי מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו דכתיב (במדבר ז ט) ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו, ואילו דוד הביא את הארון בעגלה (ש"א ו ט), וצריך לבאר מהו ה'פגם' בכך שקרא לדברי תורה 'זמירות', ועוד, מדוע הכשילוהו דווקא בעניין נשיאת הארון ומה שייכותו לאותו החטא, ומבארים משם הגרי"ז מבריסק זצ"ל כי כח השירה והנגינה תלוי בב' דברים, במי שמתייחס אחר משפחות משוררים, או במי שניחן בכשרון מיוחד לשורר ולזמר, ולזה אמרו לו לדוד המלך עשית לדברי תורה' כזמירות שרק כעל כשרון או הבא ממשפחת למדנים הוא יצליח בתורה, לא כן, אלא כל העוסק בתורה 'כשור לעול וכחמור למשא' וכדוגמת 'נושאי הארון' אשר בכתף ישאו זה האיש יצליח בעסק התורה. כב. עיקר חשיבות הלימוד כשהוא בא בקושי ויגיעה ולפום צערא אגרא. וכדברי הרה"ק החתם סופר זי"ע (שו"ת יו"ד רל"ד ד"ה ופר"מ) על המשנה (אבות ה ה) שבבית המקדש היו 'עומדים צופים ומשתחוים רווחים', ולכאורה הרי ביד ה' הכל יכול להרחיב את הנס שגם עמידתם תהיה ב'רווח', אך בדווקא אינו כן, בכדי שיקבלו עם ה' את שכרם משלם על הדוחק והעמל, כי (ברכות ו:) 'אגרא דכלה דוחקא'.

פעם קבל איזה בחור בפני ה'חפץ חיים' זי"ע שעל אף יגיעתו אינו מוצא 'הצלחה' בלימודו, לא בהנאת הלימוד ולא בזיכרון. נענה ה'חפץ חיים' ואמר לו, וכי מניין לך שעל האדם לבוא לידי שערי 'הצלחה' בלימודו, הלא בלימוד עיקר העיקרים הוא 'יגיעה ועמל התורה'...

וזכר איתא ב'ספר חסידים' (אות תתקמ"ה) 'לפי שאצל הקב"ה לב שאינם פיקחים בדורות האחרונים כלב פקחים שהיו בדורות הראשונים, שאם לא תאמר כך יוכל כל דור לומר, למה לא נבראתי בימים הראשונים שהיו חכמים גדולים ודייני לומדי תורה הרבה. אמור לו - מה איכפת לך, אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכווין לבו לשמים, ולא ישב בטל אלא יהגה בכל עת שיכול"י אע"פ שאין לבו חריף כל כך'.

והעיקר, 'שישתדל ויטייגע' בהתמדת התורה ללא הפסקי, וכך אמרו חז"ל (מגילה ו:): 'געת ומצאת תאמין' - אם יטייגע ימצא את שאהבה נפשו. וכן כתב הרה"ק רבי שאול בראך אב"ד קאשוי זי"ע בספרו 'חלק לעולם הבא' (מס' אבות ו ב, אות יח, כיו"ב כתב גם בספרו אבות על בנים) וז"ל. 'וכל מי שעוסק בתורה הרי זה מתעלה', י"ל שבא לרבות בתיבת 'כל' - אפילו מי שנולד טיפש או מוחו חלוש, ע"י לימוד התורה מתעלה

צדיקים המליצו על עניין העמל הא דמצינו רבות בש"ס 'עמילן של טבחים' שהוא פת מתבואה שלא הביאה שלישי ומניחין אותה על פי הקדירה והיא שואבת את הזוהמא (עי' פסחים מב:), כך על ידי העמל והיגיעה בתורה ישאב האדם את כל הזוהמא מעצמו, לטהר ולקדש נפשו רוחו ונשמתו (כע"ז איתא ב'מאור עיניים' ישמח לב פסחים, סור מרע ועשה טוב להרה"ק מזידיטשויב).

וכבר נכנס חסיד אחד אל ה'חידושי הרי"ם', והתאונן בפניו שיש לו קשיים בעבודת ה', השיב לו הרי"ם 'א שאנד וואלט גיוועהן [- לחרפה ולבושה היה לנו], אילו היתה העבודה למלך כה גדול מגיעה לנו בקלות... דמן הדין כך הוא, והדעת נותנת שיצטרך האדם להתייגע בעבודת המלך, לכן צריך לשמוח עם הקשיים ולעמוד בהם בגבורה. וידועים דברי הרה"ק מקאצק זי"ע על דברי חז"ל (מגילה ו:): 'יגעת ולא מצאתי אל תאמין', ושאל אטו בשקרני עסקינן, וכי איירי באדם שמכזב ומשקר שלא מצא מאומה. אלא שאכן המדובר כאן הוא באדם שהתייגע רבות אך העלה חרס בידו, הוא עמל להבין ולהשכיל סוגיא דשמעתתא אך לא זכה לירד לעומקם של דברים, ומכל מקום אין אנו מאמינים אותו לומר שלא מצא, כי היגיעה הוא המציאה הגדולה ביותר' - מציאה שאין לך למעלה הימנה. כג. כתב הגה"ק החפץ חיים זי"ע ('תורת הבית' פי"ג) בענין לימוד התורה מצוי מאד אצל הלומדים שיראה שאינו מצליח כל כך בלימודו (להיות בקי בע"פ, או שעצם העסק בתורה יקשה עליו) ממילא יתרושל לגמרי מהלימוד, ובאמת אין נכון הדבר, וכמו שאחז"ל משל לשר אחד שציווה לאיש שימלא הכלי שלו מים, ועבור כל דלי יתן לו דינר זהב, והנה בשולי הכלי היה נקב, וניסה האיש למלאות, ונשפכו לו כל המים דרך הנקב על הארץ, על כן פסק מלמלאות, עבר שם חכם אחד ושאלו מדוע פסקת מלמלאות, השיב האיש, מה תועלת בפעולתי, הרי הכל נשפך על הארץ, אמר לו החכם, מה איכפת לך, הלא שכר זהובים אתה נוטל, גם השר מכיר את הכלים שלו אלא שהוא רוצה להנות אותך, כן הדבר הזה בק"ו פי אלף אלפים, הקב"ה מכיר כל איש ואיש וטבעו אם הוא זכרן או לא, וכן כל כיו"ב משאר קשיים ונסיונותיו, ואעפ"י ציווה לכל ישראל שילמדו תורה, ויחזרו עליה, ומה איכפת לו לאדם... כל תיבה ותיבה שהוא לומד הוא מצוה בפני עצמה, חטוף ואכול עד כמה שידך מגעת, ונאמן בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך.

כד. ואל יתייאש ב'תירוץ' שכשונותיו אינם עומדים לו, כי בשפיכת לבו אל ה' 'פתח לבי בתורתך...' יפתח ה' את סגור לבו, ויפתחו בפניו שערי חכמה. נוראות כתב בהקדמה לספר ה'רקאנטי', וז"ל. וקבלתי ממורי רבי יעקב רקאנטי שהיה מיוצאי חלציו של רבי מנחם רקאנטי, שיש לו בקבלה מאבותיו שזה הגאון היה אוהב התורה, אבל היה גס השכל, והרבה בתעניות ותפלה שמן השמים ירחיבו שכלו ולבו ויוכל להבין התורה. פעם אחד בהיותו מתפלל בתענית בבית הכנסת וירדם, והנה איש ובידו כלי מים, והקיצו ויאמר לו שתה, וישת ולא השלים לשתות כל המים ותיכף הלך האיש מלפניו. והוא הלך למדרש כמנהגו ומצא שכלו בהיר ונבר, כי נהפך לאיש אחר, ואז חיבר פירוש התורה וספר טעמי המצוות... עכ"ל. הבט וראה עד היכן הדברים מגיעים, שנתעלה למעלות רמות עד מאד בזכות תפילותיו ותחנוניו שיפתח ה' לבו בתורה.

הגה"ק הסטייפלער זצוק"ל מביא (חיי עולם ח"ב פי"ב) את דבר המעשה הלז ומביא כהקדמה למעשה זה, וז"ל. ובאמת, גם מי שהוא קשה הבנה עצום, אם יתאמץ מאד בלימוד התורה יזכה לסייעתא דשמיא, להיות גדול בתורה, אעפ"י שהוא הרבה יותר מכפי כשרונו הטבעי. ומסיים בה וז"ל. הכלל, שהסיבה המונעת מהשגת התורה, הוא הייאוש והרפיון, ולא כמו שחושב, שבשביל מניעת ההשגה (כשרונות חלושים) הוא מתרפה ומתייאש. אלא אדרבה, בשביל הרפיון והיאוש, הוא הסיבה למניעת ההשגה, שכבר אמרו חז"ל (שבת קד.) 'הבא לטהר מסייעין אותו', עכ"ל.

הגה"ק הסטייפלער זצוק"ל מביא (חיי עולם ח"ב פי"ב) את דבר המעשה הלז ומביא כהקדמה למעשה זה, וז"ל. ובאמת, גם מי שהוא קשה הבנה עצום, אם יתאמץ מאד בלימוד התורה יזכה לסייעתא דשמיא, להיות גדול בתורה, אעפ"י שהוא הרבה יותר מכפי כשרונו הטבעי. ומסיים בה וז"ל. הכלל, שהסיבה המונעת מהשגת התורה, הוא הייאוש והרפיון, ולא כמו שחושב, שבשביל מניעת ההשגה (כשרונות חלושים) הוא מתרפה ומתייאש. אלא אדרבה, בשביל הרפיון והיאוש, הוא הסיבה למניעת ההשגה, שכבר אמרו חז"ל (שבת קד.) 'הבא לטהר מסייעין אותו', עכ"ל.

הגה"ק הסטייפלער זצוק"ל מביא (חיי עולם ח"ב פי"ב) את דבר המעשה הלז ומביא כהקדמה למעשה זה, וז"ל. ובאמת, גם מי שהוא קשה הבנה עצום, אם יתאמץ מאד בלימוד התורה יזכה לסייעתא דשמיא, להיות גדול בתורה, אעפ"י שהוא הרבה יותר מכפי כשרונו הטבעי. ומסיים בה וז"ל. הכלל, שהסיבה המונעת מהשגת התורה, הוא הייאוש והרפיון, ולא כמו שחושב, שבשביל מניעת ההשגה (כשרונות חלושים) הוא מתרפה ומתייאש. אלא אדרבה, בשביל הרפיון והיאוש, הוא הסיבה למניעת ההשגה, שכבר אמרו חז"ל (שבת קד.) 'הבא לטהר מסייעין אותו', עכ"ל.

באר הפרשה - פרשת חוקת

ומחכימת פתי ונותנת לו עוז ותושיה, והוא מתעלה על שאר בני אדם שנולדו בטבע כמותו, וכן ראיתי כמה פעמים בתלמידים שכל אחיהם היו חלושי מוח, והם ע"י לימודם נתחכמו. וכן שמעתי מפה קדוש מרן מהר"ם שיק זצ"ל שבילדותו אמרו שיש לו חושים חלשים, וע"י התמדתו בתורה נתעלה. עד שאמרו עליו אח"כ שיש לו תפיסה גדולה, והשפיע תורה עד קצות הארץ^{כה}.

ובך אמר הרה"ק הישמח משה זי"ע (תפילה למשה על תהלים, קיט קסב) לבאר אומרם 'יגעתי ומצאתי תאמין'^{כז} (מנילה ו:), והרי מציאה באה בהיסח הדעת ולא מתוך יגיעה, אם כן, צריך ביאור היאך אמר 'יגעתי ומצאתי' והרי הוא כסותר את עצמו. אלא, שלפעמים מתייגע האדם ומעלה חרס בידו, אך באמת אין זה אלא לשעה ולמראית עין, כי לאחר זמן יפתחו לפתע

כה. וכן הביא בספר חוט המשולש החדש (ספר תולדות החת"ס) וז"ל. סיפר לי דודי הגאון קדוש ה' מה"ו שמעון סופר זצ"ל אבדק"ק קראקא, ממהות התלמיד הזה, בדרעזניטץ בא אל זקיני (החתם סופר) זצ"ל נער א' בן ט"ז או י"ז שנים וגילה לו שרצונו ללמוד תורה, ונפשו חשקה בה. בשמוע הבחורים כן שחקו ויהתלו בו - איך בר שנים כמוהו, אשר לא ראה אורות מימיו רצונו לתקוע עצמו ללמוד גמרא. אבל רבם גער בהם - למה זה תצחקו, הלא כל הרוצה ללמוד יבוא וילמד. וקירב את הנער, וציווה להבחורים וקבע להם עתים, שזה ילמוד עמו שעה זו והאחר שעה אחרת, וכן עשו. אלא, שבנוסף למה שכבר הגיע הנער הזה לטו"ב שנים, עוד זאת היה לו מדת 'קשה לשמוע ומהיר לאבד', עד שאם למדו עמו איזה משנה מאה פעמים עד מהרה שכחה, ולמחר הי' בעיניו כאלו לא למדה מעולם. אמנם כן, בכל זאת חשקו לתורה לא פג, והתמיד בלימודו. והרי 'כל הבא לטהר מסייעים לו', וברוב הימים הגיע למדרגת בחור מופלג בתורה, וגם יראתו הייתה טהורה. ועלה והצליח ועשה פרי קודש הלולים, גם היה ללמדן מופלג עד שנתמנה לדיין ומורה בעיר מאטערסדארף תחת כנפי רבו (החת"ס), אח"כ נתקבל לרב בק"ק שליינינג, לאחמ"כ נתעלה לאב"ד לק"ק נייזאטץ. והי' ת"ח גדול בתורה ובצדקות (ומובא הרבה פעמים בחת"ס).

וכך כתב הגה"ק מהרי"ץ דושינסקי זי"ע (בהקדמה לספרו עוד יוסף חי, חלק גדולת משה אות ב) ומביא שם, שמעתי מאחי מורי הגאון הכ"מ פעם בפתיחה לפני השיעור, שמרן המהר"ם שיק ז"ל פתח פעם את ה'שיעור' לפני תלמידיו, ובה אמר, איתא בגמ' (יומא לה:), ר"א בן חרסום מחייב עשירים, הלל מחייב עניים, והיינו כי כשיבוא העשיר בטענה מרוב עשירותי ועסקי הרבים שהעניק לי הבורא יתב"ש לא היה לי פנאי לעסוק בתורה - לזה יסתור ראב"ח טענתו, כי אף הוא היה עשיר גדול ועסק בתורה. לאידך העניים שיטענו, לרוב עניותנו הוצרכנו לעמול על המחיה והכלכלה ולא נשאר בידינו אפילו שעה אחת לעסוק בתורה - לזה יאמרו, הנה, לא היה עני בישראל כהלל, ואעפ"כ עסק בתורה יומם ולילה... הוסיף המהר"ם שיק, הנה, אני אחייב את בעלי הכשרונות החלושים. והעיד על עצמו, שבתחילת דרכו לא היה סיפק בידו לתפוס את לימודו אא"כ למד את הענין הרבה פעמים, ובראשית דרכו אף הוצרך לחזור ארבעים פעמים על כל דבר, ובכל פעם ופעם בכה לפני בורא עולם, ואמר, לא מצינו בתורה שמי שהוא קשי הבנה אינו צריך ללמוד, לכן אבקש ממך אב הרחמן, אנא, תן לי בינה והשכל בתורתך הקדושה. ואחר כל בכיה ובכיה הרגיש בעצמו כי הוא מתחיל להבין את דברי הלימוד. וכן היה מדי יום ביומו זמן ארוך. ועתה אומרים עלי שאני יכול ללמוד, אף שאני איני יודע זאת, כי אנכי ידעתי שעדיין לא הגעתי לקרסולי רבותינו הקדושים, אבל כל אחד ואחד צריך ללמוד בהתמדה גדולה, והבא לטהר מסייעין אותו מן השמים. וא"כ אני יכול לחייב את אלו שיענו בדין של מעלה שלא למדו כי ראשם בל עמם. ומוסיף שם, וז"ל. לזה אבקשכם, לא תאמרו כן, אלא התפללו למי שהחכמה שלו, שיתן לכם בכל יום ויום דעה בינה והשכל כדי להבין את שיעור של היום הזה, ואח"כ תתחילו לחזור וללמוד, עד שיהיה השיעור רגיל על פיכם. ואם תעשו כן ה' הגדול יעזור לכם ותוכלו לקיים את מצות ה' ובתורתו תהגו יומם ולילה, ע"כ דבריו הקדושים של מרן המהר"ם שיק זי"ע, עכ"ל.

כו. ובמהרש"א (ח"א שם) מביא שפירשו (לא כתב להדיא מי פירש) בקרא (תהלים קטז י-יא) 'האמנתי כי אדבר אני עניתי מאד, אני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב'. האמנתי שמצאתי בתורה, רק אם כי אדבר אני עניתי מאד - שנתייגע הרבה להבין ולהשכיל, אבל כאשר לא יגעתי אלא אני אמרתי בחפזי - בחפזון בלא יגיעה הבנתי את הנלמד, אדע, כי באמת כל האדם כוזב ואין להאמין לו, שהרי לא יגעת ומצאת אל תאמין. ולא יתכן לזכות לכתרה של תורה בלא עמל ויגיעה.

הממעט ובלבד שיכוון את לבו לשמים'. ובצד אחד הוא חביב יותר מהבעל כשרון הגדול שמצליח הרבה בתורה, כי לגבי הבעל כשרון הרי לימוד התורה הוא אצלו לעונג נפשי, ואצל זה הוא בנדר הקרבה ונשיאת עול כבד, ותנן (אבות ה כה) לפום צערא אנרא, עכ"ל.

הרחמן הוא ישלח משיחו, ויושיענו בתשועת עולמים, ונזכה כולנו להתחזק באמונה פשוטה, להיות עינינו ולבנו תמיד אל ה', ונזכה להיטהר בטהרה גמורה הן בדיבור והן במעשים, לעסוק בחוקי חורב מתוך ישוב הדעת ושלוות הנפש² בביאת גוא"צ בב"א.

בפניו שערי אורה, ויתחיל להבין ולהשכיל, וזוהי 'מתנת חיים' כ'מציאה' הבאה בהיסח הדעת (שלא כתוצאת יגיעתו - אך 'בזכות' יגיעתו).

אף בטרם הגיעו למדרגות נפלאות בתורה יתחזק בדברי ה'חיי עולם' (שם אות ב), וז"ל. אמרו חז"ל במסכת ע"ז (ג.) 'אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ואינו דורש מהאדם יותר מיכולתו. וזה התלמיד קשה ההבנה שיגע ומצא כדי מדרתו כבר השלים חוקו, והוא חביב לפני הקב"ה כהגאון הגדול אשר השלים חוקו כפי יכולתו, שכן שנינו (מנחות קי.) 'אחד המרבה ואחד

כז. כתב המג"א (סי' תק"פ) 'כתב התניא ביום הששי פרשת חוקת נהגו יחידיים להתענות שבאותו היום נשרפו כ' קרונות מלאים ספרים בצרפת ולא קבעו אותו בימי החודש מפני שמתוך שאלת חלום נודע להם שיום הפרשה גורם גזירת התורה, זאת חוקת התורה ומתרגמינן דא גזירת אורייתא'. ולכן עם ה' חיזקו ונתחזקה בפתגמי אורייתא.